

Veisuuaktien antropologiaa

Musiikki on ”universaalia kieltä”¹ ja ihmisten keskeistä viestintää.² Mutta mitä se viestii ja miten ja miten universaalia kieltä se ylipäänsä on? Alan Lomax, amerikkalainen musiikkitieteilijä ja etnomusikologi, on tutkinut 1950-luvun lopulta lähtien tilastollisesti maailman musiikkityylejä ja selvittänyt musiikin ja yhteiskuntarakenteen välisiä vuorovaikutussuhteita, ensin vuonna 1968 ilmestyneessä kirjassaan *Folk Song Style and Culture* ja nyt uusimmassa kirjassaan *Cantometrics: A Method in Musical Anthropology* (1976). Hän osoittaa, mitä laulutyyli voi viestiä: miten laulutyyli ja yhteisöjen ruoan hankintatavoilla on yhteyksiä, miten poliittinen valvontajärjestelmä, miesten ylivalta ja orkesteritoiminta liittyvät yhteen, miten perinteen asema ja voimakkuus, naisten ja miesten asema yhteiskunnissa, lasten kasvatus, tuotantomenetelmät, työnjako, hallinnollinen keskittyneisyys, seksuaalinormit, ruoan koostumus, yhteisön koko ja ilmasto heijastuvat kaikki ihmisten lauluissa ja kertovat kulttuurista ja sen ihmisistä tärkeitä asioita.³

Kielentutkimuksen esikuvien mukaan on puhuttu myös ”musiikillisista kielistä”⁴ ja ”musiikillisista murteista”, kun on ollut kyse tietyn musiikin maantieteellisistä muunnoksista. Nämä ovat riippuneet siitä, millaisia yhteisön ulkopuoliset virikkeet ja kontaktit, musiikkiperinne ja

¹ George Herzog, *Comparative musicology*. — *The Music Journal* 4, 1946, 11: *universal language*.

² Alan P. Merriam, *The Anthropology of Music*, USA 1964, 10—13.

³ Alan Lomax, *Cantometrics: A Method in Musical Anthropology*, The University of California, Berkeley 1976. Teoksessaan hän jakaa maailman laulutyyli kymmeneen ryhmään, johon hänen mukaansa mahtuvat kaikki eri kansanlaulun muodot. Ks. myös Meri Kurenniemi, *Musiikin maailmankartta*. — *Rondo* n:o 4, 1979, 14—15. Vrt. Lomaxin vanhempaa teosta vuodelta 1968, *Folk Song Style and Culture* (second printing 1971), jossa maapallon laulutyyli jaetaan Murdockin *Ethnographic Atlas* ja 37 muuttujaa apuna käyttäen kuuteen tyylialueeseen. Ks. myös Ilkka Kolehmainen, *Etnomusikologia — Musiikin antropologia*. — *Antropologia Suomessa* 1976, Helsinki 1977, 70—75.

⁴ *Musical languages*: Leonard B. Meyer, *Emotion and meaning in music*, Chicago 1956, 62—63; Merriam mt. 11.

yksittäisten muusikkojen luomisvoima kulloinkin ovat olleet.⁵ Olisiko puhuttava kielitieteen termiesikuvien mukaan vielä ehkä *musiikki-idiolekteista*, kun tutkitaan yksilön tuottamaa musiikkia? Seuraava esitys olisi silloin *musiikkisosioloektin* tutkimusta, kun pyrin kartoittamaan yhden osakulttuurin ja uskonnollisen yhteisön musiikkiin liittyvää käyttäytymistä.

Veisuu on laulettua pyhää sanaa, joka vaikuttaa lähes samojen periaatteiden mukaan kuin puhuttu sana, saarna. Veisuun ja saarnan tuottamisen olennainen viestinnällinen ero on kuitenkin siinä, että veisuun tuottajana on jokainen kuuliija. Saarnan tuottaa yksi henkilö osallistujista, muut kuuntelevat: puhuttu sana tulee osallistujan ulkopuolelta. Veisuutapahtumassa pienryhmäviestinnän puhuja-kuuliija, paimen-lauma, johtaja-johdatettavat -suhde hämärtyy ja lakkaa hetkeksi olemasta: jokainen osallistuja saa yhdenvertaisen *veisaaajan* roolin.

*Veisuuakti*⁶ on yksilö- tai ryhmälaulua ja pienryhmän viestinnässä tyypillistä kasvokkaimusiikkia.⁷ Se on pienin yksilön tai ryhmän määrätilanteessa esittämä laulukokonaisuus, joka voi olla esimerkiksi kesken puheen esitetty hengellinen laulu tai sen katkelma, rukoukseen sisältyvä laulettu virrensäkeistö tai luterilaisen aamujumalanpalveluksen vuorotervehdyksen osa. *Veisuutapahtuma*⁸ on veisuuaktia laajempi käsite: se on määrätilanteessa laulettu virsi tai hengellinen laulu. Veisuuaktin ja -tapahtuman tutkimuksessa huomiomme kohdistuu siihen, millaisia *veisusääntöjä* uskonnolliset yhteisöt noudattavat, miten veisaaaja suhtautuu laulun valinnallaan pienryhmäänsä ja puhetilanteeseen ja miten kuuliijat ja mukanaolijat reagoivat häneen. Veisuutapahtuma on tässä yhteisöllinen ja sosiaalinen ilmiö. Voidaanpa eristää vielä näiden yläkäsitteeksi *veisutilanne*.⁹ Suomen uskonnollisista liikkeistä tunnetaan tilanteita,

⁵ JL/AL/EAK, Kansanmusiikki. — Otavan Iso Musiikkitietosanakirja 3, Keuruu 1978, 346—347.

⁶ Analoginen sosiolingvistiikan *puheaktin* kanssa. *Puheakti (speech act)* on pienin määrätilanteessa esitetty kokonaisuus, joka voi olla lupaus, käsky, vetoamus, tervehdys, uutinen. Dell Hymes, Models of the interaction of language and social life. — J. J. Gumperz and D. Hymes (eds.), Directions in Sociolinguistics. New York 1972, 56—57. Fred Karlsson, Johdatusta yleiseen kielitieteeseen 1978, 35. Päivikki Suojanen, Saarna, saarnaaja, tilanne. Spontaaniin saarnan tuottamisprosessi Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa, Helsinki 1978, 132.

⁷ Dan Ben-Amosin suorittama musiikin kahtiajako: face-to-face music, instrumental music.

⁸ Analoginen sosiolingvistiikan *puhetapahtuman* kanssa. *Puhetapahtuma (speech event)* on yksikkönä sosiolingvistiikassa sama kuin kieliopissa lause. Hymes 1972, 56. Suojanen 1978, 132.

⁹ Analoginen sosiolingvistiikan *puhetilanteen* kanssa. *Speech situation*: Joshua Fishman, The Sociology of Language. An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society, Rowley, Massachusetts 1972, 29, 53. Suojanen 1978, 132.

jotka koostuvat pelkästään virsien veisauksesta tai hengellisten laulujen laulamisesta (*virsiseurat, veisuuseurat*).¹⁰

Tarkastelen seuraavassa Länsi-Suomen rukoilevaisten veisuuperinteen tutkimuksen kenttämenetelmiä ja ongelmia, veisuutapahtumia, veisuun funktioita ja veisuuperinteen tuottamissääntöjä. Aineistona on vuosina 1968—1976 sekä 1979 osallistuvalla havainnoinnilla ja haastatelluin rukoilevaisalueelta Porin-Rauman tienoilta keräämäni 300 nauha-tunnin aineisto.

1. Herätysliikkeet ja veisuu

Herätysliikkeet ovat Suomessa kuten muuallakin synnyttäneet joukon kirkkojen virsikirjoista riippumattomia hengellisiä laulukokoelmia. Hengellisen laulun ja virren välinen raja on edelleenkin epäselvä huolimatta teoreettisista, niin teologisista kuin musiikillisistakin selvitystyksistä. Hengellisen laulun muotoa on virteen verrattuna pidetty vapaana, sen yleistä luonnetta subjektiivisempänä ja liittymistä kirkkovuoden teksteihin väljempänä. Myös sävelmää on pidetty rytmikkäämpänä ja moni-ilmeisempänä. Sen yhteys maalliseen alkuperään on ollut helpompi havaita kuin virren. Erotteluvaikeuksien vuoksi perinteinen hengellinen laulu onkin yhä useammin katsottu kuuluvaksi samaan ryhmään virren kanssa.¹¹ Esimerkki ”kansan” puhesäännöstä: Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa *veisataan Akreniusta*, kun lauletaan Halullisten sielujen hengellisiä lauluja, *Siionia*, kun lauletaan Siionin virsiä, ja *virsikirjaa*, kun lauletaan Vanhaa virsikirjaa. Mieluummin *veisataan* kuin *lauletaan*, mieluummin *virsiä* kuin *lauluja*. Veisuuta kuulee ehdotettavan enimmäkseen sanoilla: *Veisatank Akreniuksest/Siionist/virsikirjast* + numero. Seuroissa puhutaan myös *ihanista veisuista* ja *kohtikäyvistä veisuista*, kun tarkoitetaan näiden kirjojen lauluja eli *veisuja*.

Herätysliikkeillämme on epäilemättä omaleimainen ”musiikillinen äidinkieliensä”¹². Vuonna 1756 syntyneen rukoilevaisuuden, vuonna 1796 syntyneen herännäisyyden, vuonna 1826 syntyneen lestadiolaisuuden ja 1840-luvulla syntyneen evankelisuuden kielelliselle ilmaisulle — sekä

¹⁰ Kirkollisten ilmoitusten palstat kertovat virsiseuroista. Veisuuseuroja on pidetty mm. rukoilevaisalueella 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Tämä perinne on kuitenkin kuollut, joskin sitä on eräillä tahoilla 1970-luvulla aiottu uudestaan elvyttää.

¹¹ Seppo Suokunnas, Hengelliset laulut. — Otavan Iso Musiikkitietosanakirja 2, Keuruu 1977, 599. Niinpä verbi *veisata* merkitseekin sekä virren että hengellisen laulun laulamista. Nykysuomen sanakirja, Porvoo 1967, 418.

¹² Vrt. sanonta Heikki Laitinen, Kansansävelmiä Kittilästä. — Kansanmusiikki 1/1978, 13—15.

saarnalle että lauluille — laski vanhan kirjasuomen kausi n. v. 1640—1820 tärkeän historiallisen ja normatiivisen perustan: olihan kyseessä ajanjakso, jolloin Raamatun suomen kieli oli ainoa kaikille suomalaisille yhteinen kielimuoto ja ilmaisun keino. Tämän aikana ja jälkeen ilmaisun keinoja ja ihanteita antoivat postillakirjailijat ja herätysliikkeiden omat virsirunoilijat ja saarnamiehet.

Länsi-Suomen rukoilevaisten käyttämä laulukirja, Halullisten sielujen hengelliset laulut (= HSHL) ilmestyi vuonna 1790. Alkuaan kokoelma sisälsi vain 26 laulua, nykyisin (viimeisin painos Rauma 1966) siinä on peräti 196 laulua. Kirja on rukoilevaisten veisuuskäytössä yhä alkuperäisessä kieliasussaan. HSHL:n tekijyyden ongelma on askarruttanut tutkijoita. Rukoilevaisten itsensä seuroissa edelleen käyttämä kirjan nimitys *Akreenius* kuvaa osuvasti perinteistä tekijyyksäkäsitystä, jonka mukaan kokoelman olisi kirjoittanut Nousiaisten kirkkoherra Anders Achrenius (1745—1810). Vasta viime aikoina on osoitettu, että Bengt Jacob Ignatius (1761—1827) toimitti kokoelman ja ehkä myös kirjoitti siitä osan. Ei ole kuitenkaan pystytty pitävästi osoittamaan, kuka tai ketkä kirjoittivat ja suomensivat laulut.¹³ HSHL:n lisäksi rukoilevaiset veisaavat seuroissaan Elias Laguksen ruotsista suomentamia Siionin virsiä (1790) sekä Vanhaa virsikirjaa (1701). Näiden käytön suhteisiin palaan tuonnempana.

Herännäisyyden laulukirja on Siionin virret, jonka kokoelman Vilhelmi Malmivaara uudisti vuonna 1893 perusteellisesti juuri tätä liikettä varten. Pohjana hänellä oli työssään HSHL, Laguksen kääntämä ja ruotsalaisten herrnhutilaisten käyttämä Siionin virret sekä vuonna 1883 ilmestynyt arkkivirsikokoelma Hengellisiä lauluja. Heränneidenkin laulukirjaa on myöhemmin laajennettu: vuonna 1971 ilmestyneessä laitoksessa on 261 laulua. Sävelmistön pääosa on koraaleja ja kansansävelmiä.¹⁴

Lestadiolaisuuden uusi laulukokoelma Siionin Laulut hyväksyttiin kesällä 1976 Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen vuosijuhlas-

¹³ Pekka Kivekäs on tutkinut HSHL:n tekstien alkuperää ja päättyy kolmeen tulokseen: 1) HSHL on achreniolaisen Siionin liikkeen laulukirja, jota todistavat eskatologia, sanonta ”halullinen sielu”, Mose and Lamsens vjsor ja Sionssänger-suomennokset, 2) kirja toimitettiin painoon Anders Achreniuksen aikana vaikuttanutta herätysliikettä varten (päätelmä tehty viiden todisteen perusteella) ja 3) Bengt Jacob Ignatius toimitti kirjan painoon ja Anders Achrenius otti osaa laulujen tekoon. Pekka Kivekäs, Halullisten Sieluin Hengelliset Laulut, käytännöllisen teologian käsikirjoite, Helsingin yliopisto 1963, 145—146. Suokunnas ma. 599—600. M. A. Sainio, Antti Achrenius ja ”Halullisten sieluin hengelliset laulut”. — Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Vuosikirja 37—38, 1947—48, Helsinki 1949, 27—61. M. A. Sainio, Huomioita Antti Achreniuksen ”Halullisten sieluin hengellisistä lauluista. — Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Toimituksia 40, Helsinki 1945, 148—154.

¹⁴ Suokunnas ma. 600. Ari Haavio, Suomen uskonnolliset liikkeet, Porvoo 1965, 42.

sa. Liikkeen omilla 1800-luvun lopun runoilijoilla ja heidän lauluvihkoiltaan on ollut tärkeä merkitys liikkeen veisuperinteelle: muistettakoon esimerkiksi nimet J. Rankinen, A. Laitinen, L. Typpö. Oskari Heikki Jussila valmisti ja julkaisi vuonna 1916 yksinään laulukokoelman Siionin Laulut ja Virret, joka syrjäytti aiemmat kokoelmat. Vuoden 1976 Siionin Laulut -kokoelman aineisto on peräisin Jussilan laulukokoelmasta, lesta-diolaisuuden omista julkaisuista ja omilta runoilijoilta.¹⁵

Evangelisuuden tunnettu laulukokoelma on Johan August Gottlieb Hymanderin vuosina 1874—1881 toimittama Siionin Kannel. Sisällöllisesti Kristus-keskeisen Siionin Kanteleen teksti- ja sävelmäaines on peräisin monelta taholta, mutta enimmäkseen liikkeen omasta piiristä tai Ruotsin 1800-luvun evankelisen herätyksen laulukirjoista. Kokoelman nykyinen laitos on peräisin vuodelta 1961.¹⁶

Herätysliikkeittemme veisuperinteeseen, -tapoihin ja perinteen asemaan on kiinnitetty vain vaatimattomasti huomiota. Veisuu on kuvattu seuraperinteeseen kuuluvana sideaineena: pohtimatta on tyystin, mitä virret viestivät, miten ja keille. Kuvaavia ovat seuraavanlaiset luonnehdinnat: Lestadiolaisseuroissa ”aluksi veisataan tavallisesti muutama virren säkeistö”. ”Viimeksi veisataan jälleen virsi”.¹⁷ ”Virret, joita ei koskaan numeroa ilmoittaen etukäteen määrätä, vaan joita läsnäolijat puhujan vaietessa aloittavat, liittyvät läheisesti juuri sanottuun” (herännäisyydestä).¹⁸ ”Evankeliumijuhlissa lauletaan Siionin Kanteleen heleästi soivia ja sävyiltään usein iloisia lauluja.”¹⁹ Rukoilevaisuudessa ”Virren säkeistö aloittaa seuratilaisuuden, veisuulle antavat oman erityisen leimansa sanojen vanhahtavat muodot.”²⁰ ”Veisuu on yleensä hyvää.”²¹ Tällaiset luonnehdinnat antavat kulttuurin tutkijalle usein enemmän kysymyksiä kuin varsinaisia vastauksia. Mutta uteliaisuuden ne herättävät: Minkä aukon veisuu herätysliikkeissämme täyttää ja on täyttänyt? Mikä on veisuun funktio seuroissa: mihin veisuuta käytetään ja mitä se tilanteessa yleisesti ja yksilöllisesti merkitsee? Yhteisöissä ja pienryhmissä on puhe- ja käyttäytymissääntönsä. Millaisia ovat veisukäyttäytymisen normit ja sanktiot? Mitä rooleja veisutapahtumassa julkistetaan? Mitä melodisia poikkeamia seuratilanteet sallivat? Paljonko ja keille variaatioita sallitaan? Mikä on ns. hyvän veisaajan perikuva herätysliikkeissäm-

¹⁵ Suokunnas ma. 600.

¹⁶ Haavio mt. 59. Suokunnas ma. 600.

¹⁷ Haavio mt. 72.

¹⁸ Mt. 41.

¹⁹ Mt. 59.

²⁰ Mt. 31

²¹ Kivekäs mt. 168.

me? Mikä on säestyksen ja veisuun suhde herätysliikkeittemme eri seuratyypeissä?

Esitetyt kysymykset odottavat tutkijaansa, joka pystyisi yhtä hyvin perinnetieteellisistä kuin musiikkitieteellisistä (s.o. musiikkiantropologisista l. etnomusikologisista) lähtökohdista kehrittelemään metodologiaa musiikkiperinteen tuottamisen sääntöjen ja lainalaisuuksien kartoittamiseksi. Veisuuperinteen oppimisen lähtökohta on kaikissa herätysliikkeistämme sama: kuulonvarainen oppiminen takaa parhaiten sävelmäperinteen siirtymisen sukupolvelta toiselle. Sisäryhmäkoti, ahkera seuroissa käynti, esikuvalliset oppi-isät eli hyvät veisaajat ja veisuunjohtajat ovat ilmeisesti tärkeimmät kuulo-oppimisen kanavat. Opitaan niekkujen olennaiset piirteet. Opitaan ottamaan huomioon laulujen tekstin aiheuttamat rytmiset erot eri säkeistöissä. Opitaan tietämään, mitkä laulut veisataan alussa, mitkä lopussa, mitä veisataan seisaaltaan, mitä istualtaan tai polviltaan. Opitaan ottamaan huomioon ”tärkeitä henkilöitä”: pappeja, veisuunjohtajia, saarnaajia ja muita yhteisön normijohtajia. Opitaan vihdoin myös kuulemaan alueelliset vaihtelut. Herätysliikkeen sisäryhmäjäsens siis akkulturoitui jo lapsuudestaan yhteisöön sisäistäen empiirisesti perinteen tuottamisen hienoudet ja omaksui hengelliset laulut ja virret ”musiikillisen äidinkielenä” luontaiseksi ilmaisukeinoksi.

2. Veisuuperinteen tutkimuksen kenttämenetelmiä ja ongelmia

Koska veisuuakti on ennen kaikkea ryhmäesiintymistä, sävelmien aito konteksti on *seurat*. Seurat on herätysliikkeistämme tuttu sosiaalinen vuorovaiikutustilanne, jossa onnistuneilla roolisuorituksilla on perinteisesti tärkeä merkitys. Roolipelin nappuloita ovat toisaalta esiintyjät: saarnaajat, rukoilijat, veisuunjohtajat ja tilaisuuden emäntä ja isäntä, sekä toisaalta vastaanottajat: kuulijat, tavalliset rivimiehet ja -naiset. Viestin lähettäjien ja vastaanottajien roolit hämärtyvät veisuutapahtumassa. Veisuu on sosiaalinen yhteisesiintymätilanne, jossa on vain veisaajia ja heidän roolisuorituksiaan. Jokaisella on esiintymismahdollisuus, pieni sooloilumahdollisuus tehdä yksilöllinen sävelmävariaatio sosiaalisen kontrollin alaisena. Yksittäiset roolisuoritukset seuranauhotteissa ilmenevät selvimmin siitä, että samasta sävelmästä kuulee nauhalta yhtäaikaaisesti eri toisintoja.²²

²² Kirjoittajan havaintoja seuroista 15 vuoden rukoilevaiskentällä asumisen aikana sekä tehdyt seuraäänitteet 10 rukoilevaispitäjästä: aineisto on Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen uskontotieteen ja folkloristiikan äänitearkistossa = TKU. Ks. myös Jukka Louhivuori, Halullisten sielujen hengelliset laulut 1—26. Rakenneanalyysi ja toisintojen vertailu, musiikkitieteen käsikirjoite, Turun yliopisto 1978, 167—168. Louhivuori mainitsee kolme hyvää esimerkkiä.

Antropologisen kenttätöön vaatimuksiin kuuluu toisaalta, että tutkijan aineisto on aitoa ja parhaalla mahdollisella tavalla kuvastaa kentän todellisuutta. Tämä emicistinen²³ lähtökohta on kulttuuriantropologisessa tutkimuksessa arvokas. Seuraäänitteillä on eittämättömät etunsa: luonnollisen kontekstin ansiosta sävelmät esiintyvät luultavasti mahdollisimman vähän muuntuneessa muodossa. Äänittäjän läsnäolon häiritsevyys riippuu luultavasti paljon ryhmän koosta: mitä pienemmät seurat, sitä paremmin ulkopuolinen tulee huomatuksi ja häiritsevyyden merkitys kasvaa. Toisaalta äänentallennuslaitteiden käyttö on yleistynyt uskonnollistenkin yhteisöjen piirissä, joten nauhuriin aletaan tottua.

Osallistuvan havainnoinnin ja äänittämisen mahdollisuudet riippuvat paljon yhteisön avoimuudesta tai sulkeisuudesta, eksklusiivisuudesta tai inklusiivisuudesta, vanhoillisuudesta tai innovaatiohakuisuudesta. Vastakkaisiksi esimerkeiksi sopivat tässä vaikkapa turkulaisen vanhoillislestadiolaisen yhteisön seurat ja Länsi-Suomen rukoilevaisuuden pappisjohtoiset seurat. 300—400 osallistujaa kokoavissa vanhoillislestadiolaisten seuroissa äänittäminen ja valokuvaus ei käy pänsä. Niinpä seurojen dynamiikan tutkijan on tehtävä havaintonsa ilman teknisiä välineitä muistinvaraisesti. Mutta miten musiikkiantropologi voisi tutkia tämän yhteisön sävelmäperinnettä ja sävelmien toisintoja konkreettisesti tilanteessa? Autenttisen aineiston saamisesta kun ei ole toivoa. Länsi-Suomen rukoilevaiset pappisjohtoiset tilaisuudet kokoavat 150—7000 ihmistä: näitä seuroja on äänitetty siitä lähtien, kun nauhurit tulivat Suomessa yleiseen käyttöön. Niinpä seuraäänitteiden hankkiminen ei tässä tapauksessa ole ongelma: äänittäjään on totuttu; kovaääniset välittävät äänen ulos ja muihin tiloihin. Puhujalla saattaa olla seitsemänkin mikroфонia edessään. Suuri ihmismassa ei ole perillä, kuka äänittää mihinkin tarkoitukseen.

Seuraäänitteillä on muitakin eittämättömiä musiikkiantropologisia etuja. Voidaan kartoittaa tarkasti luonnollisessa ympäristössä sävelmille ominaista tempoa, tempon vaihteluita, poljentoa, säestyksen vaikutusta veisukseen, sävelmien yleisyyttä ja vaihtelua eri tilanteissa, sävelmien alueellista vaihtelua sekä eri toisintojen yhteisesiintymiä. — Tässä yhteydessä pieni esimerkki kenttämenetelmän valinnan merkityksestä: haastattelulla ja osallistuvalla havainnoinnilla voidaan saada jopa ristiriitaisia tuloksia sävelmien yleisyydestä. Sain tästä konkreettisen osoituksen, kun analysoin vuosien 1968—1976 250-tuntisen rukoilevaisen seuranauha-

²³ Emicistinen ja eticistinen: ks. Lauri Honko, Kulttuurintutkimuksen kohteesta ja metodista. — *Antropologia Suomessa* 1976, Helsinki 1977, 115—117. Myös Honko, Kulttuurien empiirisestä tutkimuksesta. — Humanistisesta tutkimuksesta, Metodeja ja ajankohtaisia kysymyksiä, Suomen Akatemian humanistisen toimikunnan tutkijat, Jyväskylä 1978, 7—18. Vrt. intra- ja transkulttuurallisen suunnan metateoreettiset näkemykset: Matti Sarmela, Mitä on antropologia. — *Suomen antropologi — Finlands antropolog* 1/1976, 11—14.

aineistoni ja suoritin keväällä 1979 pistokokeenomaisesti kymmenen tunnin verran hyvien veisaajien haastatteluja, jossa kysyttiin veisuun oppimisesta, veisaustavoista, suosikkivirsistä ja seuroissa eniten veisatuista virsistä. Tulokset olivat ristiriitaiset: 250-tuntinen *autenttinen* aineisto osoitti, että päätösvirsiä lukuun ottamatta seuroissa veisataankin muita numeroita kuin informanttini uskoivat ja *kertoivat* seuroissa veisattavan. Toisaalta tämä ristiriitaisuus saattaa kyllä johtua pitkä-, kylä- ja talokohtaisesta seuraperinteestä ja toisaalta se voi heijastaa ehkä informantin omaa mieltymystä tiettyihin virsiin. Pekka Kivekäs haastatteli HSHL:n alkuperätutkimustaan varten rukoilevaispappeja eniten veisatuista virsistä. Tämänkään haastattelun tulokset eivät yhtene seura-aineiston analyysistä saamiini tuloksiin. Papit luettelivat haastattelussa suuren määrän seuroissa "eniten veisattuja" Halullisten sielujen hengellisiä lauluja, niin että vain muutamia numeroita jäi mainitsematta.²⁴ Kivekkään informanttien mukaan rukoilevaiset veisaavat seuroissaan HSHL:stä 130 eri numeroa 196:sta eli he käyttävät 66,3 % HSHL:stä. Empiirinen seura-aineistoni osoitti kuitenkin, että HSHL:n 196 numerosta veisataan 74 eri numeroa. Tosiasiallisessa käytössä on siis vain 37,8 %.

— Tällaiset tulokset vakuuttavat, että kulttuurintutkijan on syytä kiinnittää vakavaa huomiota aineiston hankinnan keinoihin. Tuskin koskaan kannattaa tyytyä yhteen kenttämenetelmään: menetelmien kombinointi ja vähintään kahden kenttämenetelmän käyttö takaa, että tulosten harhat ja vääristymät voidaan pienentää minimiin ellei suorastaan välttää. Kulttuurintutkija ei kuitenkaan koskaan pääse eroon suullisen muistitiedon ja perinteen lähdekritiikin ongelmista. Niinpä menetelmien yhdistely tulee lisäämään hänen tutkimustulostensa luotettavuutta.

Seuraäänitteiden käyttöön tutkimusaineistona liittyy kuitenkin myös rajoituksia. Ensiksikin jos tutkimusongelmana on yhteisön veisuukirjojen kaikkien sävelmien tutkimus, osallistuvalla havainnoinnilla ei saada aineistoa kerätyksi, koska kaikki laulut tuskin koskaan kuuluvat yhteisön aktiiviseen perinnerepertoariin, kuten myöhemmin tapausanalyysin valossa näemme. Suosikkisävelmistä saadaan havainnoinnilla toisintoja yllin kyllin, mutta ei harvinaisista, ts. havainnointi on mainio työtapo kartoittaa eksaktisti, mitä kansa laulaa, miten paljon ja millä tavoin missäkin pitäjässä ja tilanteessa. Sitä paitsi veisuun asema lienee herätysliikkeissämme kokenut muutoksia. Rukoilevaisalueella oli vielä 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolellakin tapana pitää ns. veisuuseuroja, joissa pääasiassa veisattiin virsiä ja hengellisiä lauluja. Voisi otaksua veisuuseurojen melodia- ja virsirepertoarin rikkaammaksi kuin nykyisten paljolti saarnalle rakentuvien seurojen. Sitä todistavat eräät haastattelu-repliikit

²⁴ Kivekäs 1963, 169.

ja Eurajoen herännäisjuhlilla vuonna 1969 toimeenpanemani kenttäkyselyn vastaukset, joissa yhtenä rukoilevaisuuden muuttuneisuuden syynä pidetään veisuun vähenemistä polvirukouksen vähenemisen ja uusien saarnaajien puutteen ohella.²⁵ Havainnoija ei voi mennä ehdottamaan seuroissa veisattavaksi kuulijoille outoa virttä tai laulua häiritsemättä tilanteen luonnollista dynamiikkaa. Osallistuvan havainnoijan rooliin kuuluu kyllä ryhmän mukainen käyttäytyminen, esim. polvistuminen muiden mukana rukoukseen tai säestäminen pianolla, harmonilla tai uruilla pyydettyä, mutta nähdäkseni roolia ei voi venyttää koskemaan seurojen tapahtumien ohjailua. Yksi fiktiivinen keino olisi ehkä myös se, että yrittäisi saada jonkun yhteisön jäsenen elvyttämään jo kuollutta veisuuseuraperinnettä. Mutta sekään ei tunnu luontevalta, koska elvytys olisi tutkija-, ei yhteisölähtöinen, joten yrityksestä puuttuu luontevuus eikä onnistuminen tunnu todennäköiseltä.

Seuraäänitteiden käyttöön musiikkiantropologisessa tutkimuksessa liittyy toinenkin rajoitus, joka on nuotinnustekninen: miten kuvata kaikki nauhasta kuultavat yksilölliset, usein epäselvätkin poikkeamat. Onko nuotinnettava johtajaveisaajan melodian mukaan, tai jos on kaksi kilpailevaa johtajalaulajaa, nuotinnetaanko molempien toisnotot ja merkitään lähteeksi ”seuraveisuu”. Vai olisiko tarkoituksenmukaista nuotintaa sen mukaan, mikä nauhasta kuuluu voimakkaimmin yleiseltä veisuulta. Kaikissa tapauksissa kenttätutkija voi kuvata vain osan veisuun todellisuudesta. Tärkeintä lienee kuitenkin se, että tutkija ilmoittaa kuvausperiaatteensa sekä toiminta- ja valintasääntönsä, jolloin ulkopuolinenkin voi perehtyä aineiston lähdekritiikkiin. Myös hyvin suurten populaatioiden veisuu tuottaa nuotinnushankaluuksia, koska sävelmän yksityiskohdat hämärtyvät massassa.

Ainoaksi keinoksi *systemaattisen* sävelmäaineiston hankintaan jääkin sooloäänitys, avaininformanttien²⁶ laulatus. Avaininformanttien käyttö oli yleistä varsinkin varhaisemmissa antropologisissa tutkimuksissa erityisesti tapauksissa, jolloin oli kysymys jonkin kulttuurin viimeisistä edustajista. Näin on menetelty esim. Amerikan intiaanien kulttuurin rekonstruoinnissa. Avaininformantti on haastateltava, joka valitaan informantiksi poikkeavin kriteerein edustamaan tiettyä asiaa, esim. kulttuurin viimeistä edustajaa, perinteen erikoismiestä, vaikkapa hyvää veisaajaa tai veisuunjohtajaa.

²⁵ Suojanen 1978, 17. Myös Päivikki Suojanen, *Seuratuvasta rukoilevaisopistoon*. — Eurajoen pitäjänkirja, Rauma 1976, 393—395. Kysely Länsi-Suomen herännäisjuhlilla Eurajoella heinäkuussa 1969/Päivikki Suojanen: TKU.

²⁶ Pertti J. Pelto & Gretel H. Pelto, *Anthropological Research. The Structure of Inquiry*, Second Edition, Cambridge 1978, 71—75.

Sooloäänitteet ovat seuraäänitteitä selkeämpiä: tulkinnanvaraisuus voidaan karsia jo nauhoitustilanteessa. Sävelmistä on mahdollista saada myös kontekstietoja: melodioiden käyttöön, oppimiseen ja merkitykseen liittyviä seikkoja. Näin menettelin kevätkaudella 1979 toimeenpanemissani etnomusikologisissa haastatteluissa Raumalla ja Laitilassa. Haastattelu oli kaksiosainen: ensimmäisessä vaiheessa hyvinä veisaajina tunnetut avaininformantit veisasivat nauhaan Halullisten sielujen hengellisiä lauluja kaksi säkeistöä kustakin numerosta (testisäkeistö + kontrollisäkeistö; melodian tuntemus + melodian konstanssi). Jo tässä yhteydessä nauhoitettiin myös heidän laulujen väliset repliikkinsa, jotka sisälsivät käyttökelpoista oheistietoa. Toisessa vaiheessa heille esitettiin ohjatun haastattelun²⁷ periaattein kysymyksiä veisuun oppimisesta, perinteen tuntemuksesta ja rukoilevaisten seurojen veisuukäyttämisestä, suosikkisävelmistä ja veisuutavoista ennen ja nyt. — Sooloäänitteiden tekeminen on tuloksellista ja nopeaa seuraäänitteisiin verrattuna: tunnissa saattaa saada n. 30 soolosävelmää, mutta kolme tuntia kestävässä seuroissa voi olla vain 12 veisuutapahtumaa ja pari veisuuaktia,²⁸ jotka saattavat jakautua vielä eri laulukirjojen osalle, joten sävelmien keruutyö seuroja nauhoittamalla tuntuu varsin vaivalloiselta. Sooloäänitteitä voidaan tehdä systemaattisesti käyden läpi yhteisön koko veisuperinteen mahdollinen aktiivinen ja passiivinen varasto: tietysti sillä edellytyksellä, että on perinteentaitajia, jotka hallitsevat koko repertoarin. Niinpä esimerkiksi Siionin virsien veisuperinne Länsi-Suomen rukoilevaisseuroissa on enää fragmentaarista; perinnealueella on enää muutamia henkilöitä, jotka osaavat Siionin virret alusta loppuun (223 numeroa).²⁹

Sooloäänitystilanne on epäaito konteksti. Jos me saisimme henkilön tietämättä äänitetyksi esim. yksin asuvan lesken aamuvirren tai iltavirren veisuseremonian, meillä olisi käsissämme *autenttinen sooloäänite*. Jokainen muu sooloäänite, jossa nauhoittaja/haastattelija on mukana, on epäluonnollinen kontekstiltään. Autenttisen sooloäänitteen esteenä ovat tutkimuseettiset seikat. Nauhoittajan läsnäolo aiheuttaa informantin veisuuseen häiriöitä: korusäveliä voi jäädä pois jännityksen ja hätäisyyden vuoksi, mutta niitä voi tulla lisääkin, jos informantilla on korkea veisuumotivaatio, halu käydä hyvästä veisaajasta ja osoittaa se kaikin tavoin.

²⁷ Ohjatun haastattelun periaatteista ks. Kenneth Goldstein, *A Guide for Field-workers in Folklore*, Hatboro, Pennsylvania 1964, 258—263. Morris Freilich, *Marginal Natives: Anthropologists at Work*, New York 1970, 557—564.

²⁸ Ks. TKU 79/65, 16, 12, 49, 43, 14 ja TKU 75/229—230.

²⁹ Siionin 223 numerosta veisataan aineistossani 29 eri numeroa. Käyttöprosentti on 13. Sitä veisataan rukoilevaisten veisukirjoista vähiten, vain 12,6 % koko veisuusta.

Sooloäänitteet ovat myös herkkiä ulkoisille häiriöille. Voidaan kysyä, pitäisikö sooloäänitteenkin tekijälle antaa samat ohjeet kuin murteen äänittäjälle: ”Pysäytä kello!”, ”Älä istuta keinutuoliin!”, ”Poista käsiltä kaikki mitä voi hakata, lyödä tai naputtaa!”. Kontekstihan on joka tapauksessa keinotekoinen. Luonnollisen veisuurytmien hahmottuminen on seuraäänitteiden etuja, mutta samaa ei voi sanoa sooloäänitteistä: epäpuhtaasta veisuusta voi tunnistaa tarkoitetut sävelet, mutta epätarkkaa rytmiä on vaikea korjata. Keinotekoinen konteksti on ilmeisesti epätarkan rytmin pääasiallinen aiheuttaja: rytmi saattaa horjua koko sävelmän ajan, kun seurakumppaneista ei ole tukea; veisaaja saattaa myös hämmennyksissään nopeuttaa rytmiä tai hidastaa painottaen jokaista säveltä, joten kokonaisrytmistä on vaikea saada selkoa.

Sekä osallistuvan havainnoinnin että haastattelun keinoin musiikki-antropologi saa ymmärtääkseni aineiston, joka antaa monipuolisen mahdollisuuden veisuperinteen ja -käyttäytymisen — laajasti ymmärrettyä — kartoittamiseen. Seura- ja sooloäänitteet yhdessä äänifilmikuvauksen kanssa antavat mahdollisuuden kokonaiskuvan rakentamiseen.

Nuottiesimerkki seura- ja sooloäänitteestä: toisinto 1 on maallikkojohtoisista seuroista Harjavallasta vuodelta 1968 (TKU 68/200) (ei säestystä); toisinto 2 on panelialaisen Into Selinin (s. 1918) Jukka Louhivuorelle vuonna 1977 laulama. Nuottikuvaan on merkitty ainoastaan poikkeavat tahdit. Tämä melodia toistetaan neljä kertaa (säkeistössä neljä säettä). Yksilöllistä variaatiota kuuluu niekutuksessa eri säkeiden kohdalla (Louhivuori 1978, 111–113); HSHL 25:

The image contains two musical examples, each consisting of two staves. Example 1 (top) shows a melody in 2/4 time on two staves. The first staff (labeled '1.') has a treble clef and a key signature of one flat. The second staff (labeled '2.') has a bass clef. Example 2 (bottom) also shows a melody in 2/4 time on two staves. The first staff (labeled '1.') has a treble clef and a key signature of one flat. The second staff (labeled '2.') has a bass clef and includes a triplet of eighth notes in the final measure.

3. Länsi-Suomen rukoilevaisuuden veisuutapahtumat

Haastattelujen ja opintotöiden perusteella olin muodostanut itselleni kokonaiskäsityksen siitä, mitä seuroissa tavallisesti veisataan. Halusin kuitenkin varmentaa käsitystäni käymällä systemaattisesti läpi koostamani seura-aineiston. Totesin hämmästykseni, että kentällä *havainnoitu* materiaali antoiakin veisuusta toisenlaisen kuvan ja paljasti sen lisäksi kiintoisia seikkoja yhteisön maailmankuvasta ja perinteisestä vanhakantaisuudesta. Havainnointiaineisto on maantieteellisesti liikkeen ydinalueelta. Se kattaa perinteiset ja uudet seuratilanteet ja lienee määrältäänkin varsin kelpoinen työhypoteesien esittämiseen ja perustutkimuksen luonteiseen tarkasteluun.

Analysoimani aineisto käsittää vuosilta 1968—1976 noin 250 nauhautuntia seuraäänitteitä sekä henkilö- ja testihaastatteluja noin 50 nauhautuntia. On havainnoitu ja nauhoitettu 45 rukoilevaisseurat, joista vanhakantaisia maallikkojohtoisia on 20 ja uusia, 1900-luvulla syntyneitä pappisjohtoisia 25.³⁰ Aineisto on topografisesti rukoilevaisuuden 10 ydinalueen pitäjistä, maallikkojohtoiset seurat kuudesta, pappisjohtoiset seurat seitsemästä eri pitäjistä. (Ks. kartta.) Seuraäänitteiden henkilökortistossa on esiintyjä seuraavasti:

Esiintyjät	Yhteensä	Maallikko	Pappi	Mies	Nainen
Puhujat	182	102	80	161	21 (P) ¹
Rukoilijat	76	63	13	55	21 (M) ²

¹ Nainen voi esiintyä puhujana vain nuorissa pappisjohtoisissa seuroissa, ei maallikkojohtoisissa lainkaan.

² Nainen voi rukoilla julkisesti vain vanhoissa maallikkojohtoisissa seuroissa, ei pappisjohtoisissa lainkaan.

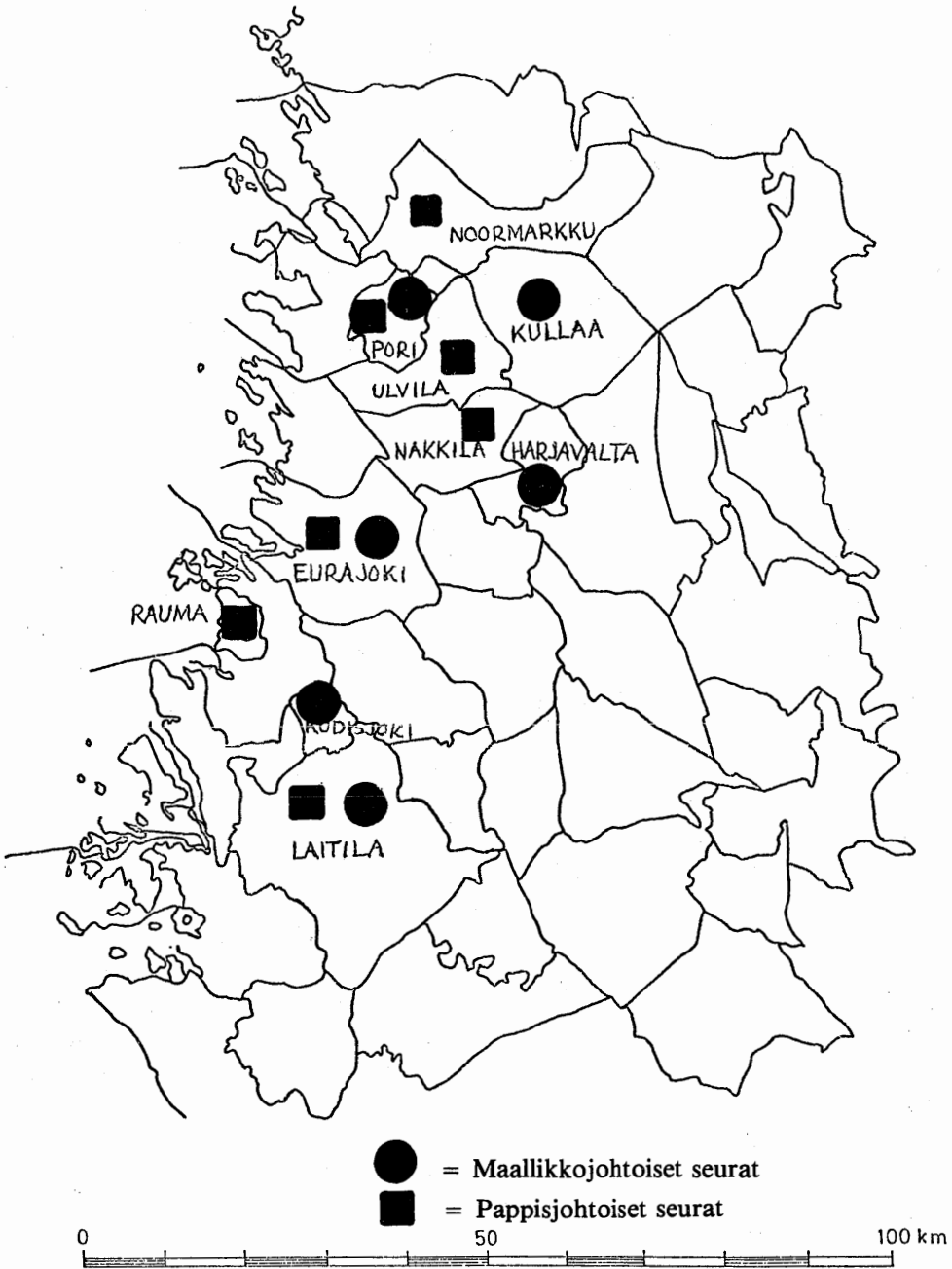
Ammattijakautumaltaan rukoilevaisseurojen maallikoesiintyjät, joilla monella on myös veisuunjohtajan rooli, kuuluvat edelleen maanviljelys- ja työväestöön.³¹ Erityisesti pappisjohtoisissa seuroissa esiintyy kuitenkin myös koulutusta saaneita henkilöitä.³²

Aineiston maallikko- ja pappisjohtoisissa seuroissa veisataan, kuten jo 1800-luvulla, Halullisten sielujen hengellisiä lauluja ja Siionin virsiä,

³⁰ Aineisto on osittain sama kuin väitöskirjani aineisto (1978). Seuratilanteet olen siinä luokitellut yhdeksällä kriteerillä *maallikkojohtoisiksi* ja *pappisjohtoisiksi*. Suojanen 1978, 135—143.

³¹ Suojanen 1978, 124—125. Yleisimmät ammatit ovat maanviljelijä, pienviljelijä, suutari, työmies. Ks. myös henkilökortisto/TKU.

³² Esim. kansakoulun opettaja, kenraali, varatuomari, eversti, toimitusjohtaja.

Kartta. Länsi-Suomen rukoilevaisuuden aineiston topografinen jakauma (TKU-arkisto)

jotka nykyisin ovat samoissa kansissa, sekä Vanhaa virsikirjaa (= VVK) seuraavasti:

Kirja	P ¹	M ²	Yhteensä	%
HSHL	264	99	363	66
Siion	47	22	69	12,6
VVK	73	45	118	21,4
	384	166	550	100

¹ P = pappisjohtoiset seurak

² M = maallikkojohtoiset seurak

Nämä 550 tapausta ovat itsenäisiä *veisuutapahtumia* rukoilevaisseuroissa, kuten niiden rinnalla spontaani saarna tai polvirukous.³³ Luvussa eivät ole lainkaan mukana spontaanien polvirukousten polviltaan veisatut välivirret, jotka käsitän epäitsenäisiksi puhetahtumiin liittyviksi veisuuakteiksi. Polvirukous on itsenäinen puhetahtuma, joka koostuu kolmesta aktista: ensimmäisestä rukouksesta, lyhyestä välivirren säkeistöstä ja toisesta rukouksesta. Historiallisesti polvirukous on lyhentynyt: se saattoi olla 16-aktinenkin; rukousten välillä vain veisattiin välivirsi ilman säestystä, ilman kirjoja, ulkoa rukousasennossa.³⁴ Aineiston veisuuaktit jakautuvat seuraavasti:

Kirja	P	M	Yhteensä	%
HSHL	14	20	34	42,5
Siion	—	2	2	2,5
VVK	24	20	44	55
	38	42	80	100

Puhetahtumien välillä veisataan rukoilevaisseuroissa siis ylivoimaisesti eniten Halullisten sielujen hengellisiä lauluja (66 %), Vanhaa virsikirjaa n. 21 % ja Siionin virsiä enää n. 12 %. Sen sijaan polvirukouksissa valitaan mieluummin jokin Vanhan virsikirjan säkeistö (55 %). Paljon käytetään myös HSHL:ä (42,5 %). Sen sijaan Siionin käyttö tässä aktissa on olematon: pappisjohtoisissa sitä ei tämän aineiston valossa käytetä lainkaan, ja maallikkojohtoisissakin vain 2,5 % verran.

Mitä nämä 550 veisuutapahtumaa ja 80 veisuuaktia ovat? Mitä rukoilevaiset veisaavat kolmesta kirjastaan? Veisuutapahtumissa Halullisten sielujen hengellisten laulujen 196 numerosta aineistossa esiintyy 74 eri

³³ Ks. rukoilevaisseurojen rakenteelliset yksiköt, joita olen hahmottanut 13 eri puhetahtumaa. Suojanen 1978, 160—164. Veisuutapahtumaa edeltää yleensä *virsihdotus*. Syn-tagmasta ks. Suojanen mt. 164—165.

³⁴ Suojanen 1978, 254.

numeroa. Faktisessa veisukäytössä on siis 37,8 %. Siionin virsien 223 numerosta veisataan 29 eri numeroa, mikä merkitsee 13 prosentin käyttöä. Vanhan virsikirjan 413 numerosta veisataan 46 eri numeroa, joten käytössä on 11,1 % kirjan virsistä. — Veisuuaktien laulujen jakauma osoittaa, että polvirukouksien välillä veisataan Halullisten sielujen hengellisistä lauluista kuutta eri numeroa eli 3,1 %, Siionin virsistä on käytössä vain yksi eli 0,5 %, ja Vanhan virsikirjan virsistä käytetään 11 virttä eli 2,6 %.

Jakaumat osoittavat, että laulujen ja virsien valinta on *stereotyyppiytynyttä*, valinta kohdistuu aina tiettyihin numeroihin. Miksi näin käy on kysymys, joka liittyy veisuun funktioihin yhteisössä. Erityisesti rukousten välivirsien valinnan kapea-alaisuus tuntuu vanhalta perinteen piirteeltä.³⁵ Tämä tulos on sopusoinnussa perinteen tuottamisen yleisen kaavoitumispyrkimyksen kanssa esimerkiksi rukoilevaissaarnaajan spontaaneissa saarnoissa käyttämien lähteiden kapea-alaisuuden kanssa. Yhden saarnaajan saarnojen lähdeanalyysi osoitti, että maallikkosaarnaaja käyttää vain 6,1 % rukoilevaisten kaikista lähdekirjoista ja kirjajhyllysään hänellä on 27,4 % kaikista.³⁶ Saarnaajissa on toki eroja, mutta tulos oli suuntaa antava ja viitteellinen. Sekä kirjallisen repertoaarin osuus saarnoissa että seurojen veisuurepertoari näyttävät stereotyyppiytynyttä.

Virsien ja laulujen laadullinen sisällönerrittely osoitti seuraavan:

- 1) Vain uusissa pappisjohtoisissa seuroissa lauletaan opetusvirsiä ja esikuvia käsitteleviä lauluja: esim. HSHL 76 ”Käy taitavast, kristitty, ja tutki sun ties” ja HSHL 77 ”Surkiat ajat meill ovat totta, Sen me, sen me vissisti havaita saamm.”
- 2) Vain nuoria kokoavissa pappisjohtoisissa seuroissa lauletaan ”muistutusvirsi katumukseen” (HSHL 115: Parann itses syntinen, Jumala on haluinen); ei yhtään esiintymää sisäryhmäläisten seuroissa.
- 3) Vain nuoria kokoavissa seuroissa lauletaan iloinen duurisävelmä ja ”armonlasten hengellistä yhteyttä” kuvaava laulu (HSHL 177: Totta onnelliset olemme Jo armon ajassa täällä); laulu vetoaa nuoriin; ei yhtään esiintymää tupaseuroissa.
- 4) Vain nuoria kokoavissa seuroissa lauletaan sanktionomaista mollisä-

³⁵ Rukouksen ja välivirren asemaa liikkeessä on pohtinut Seppo Seesjärvi: Rukous Länsi-Suomen rukoilevaisten seuroissa, Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan käsikirjoite 1962.

³⁶ Osmo Tiirilän Rukoilevaisten kirjoja (Helsinki 1961) edusti analyysissä 100 %:a, vaikkakin siitä puuttuu Raamattu. Päivikki Suojanen, Lähteiden käyttö spontaanissa saarnassa. — Sananjalka 15, Turku 1973, 76—78.

velmää viimeisestä tuomiosta (HSHL 7: Jo kostonpäivä taivaassa määrätty lienee Kuninkaitten Kuninkaalta ylhäisessä maassa).

5) Vain vanhoissa maallikkojohtoisissa seuroissa lauletaan mollisävelmää pyhityksestä (HSHL 67: Ah, mitä vaivaa, vastusta Matkamies täällä nähdä saa!), aiolisessa mollissa laulettavaa rukousvirttä (HSHL 78: Jeesus, tule tykön tänne Hallitsemaan elämän) tai mollisävelmää Jumalan lasten iankaikkisesta autuudesta (HSHL 16: Nyt ylös sieluni, Nous ylös mullast tästä) tai voitokasta duurisävelmää taivaan kunniasta (HSHL 99: O tuota hääsalia, Jossa lapset laulaa, Kruunu päässä helisee, Palmut käsissä paistaa!).

6) Kaikissa rukoilevaisseuroissa lauletaan kiitosvirret ”Jo mahtaisimme yötä ja päivääkin kiittää” (HSHL 155) tai ”Herraa hyvää kiittääkää” (VVK 99) lopetusvirtenä.

7) Selvästi yhteisiä lauluja pappis- ja maallikkojohtoisissa seuroissa on n. 25: HSHL:stä 13, VVK:sta kahdeksan ja Siionista neljä.³⁷

8) Pappisjohtoisien seurojen virsissä käsitellään enemmän parannusta, syntiä ja herätystä kuin maallikkojohtoisien virsissä. Tässä kuvastuneet tilanteiden perusero: nuorille osallistujille on tarpeen teroittaa heräämisen ja parannuksen tärkeyttä.

9) Maallikkojohtoisien seurojen virsissä enemmänkin kiitetään ja puhutaan kristityn jokapäiväisestä vaelluksesta (esim. HSHL 113: jokapäiväinen muistutus jumalasuuteen). Valitaan siis veisattavaksi virsiä, jotka soveltuvat jo parannuksen tehneelle sisäryhmän ’hurskaasti heränneelle’.³⁸

10) Laulujen ja virsien yleisessä valikoitumisessa kiinnittää huomiota se, että rukoilevaisten käyttämien laulukirjojen voimakkaita äärimmäisyyksiä (helvetin kauhuja, tuomion hirvyyttä, synnin syvyyttä, pahuuden kaikkiallisuutta) kuvaavat virret eivät ole seuraväen käytössä. Paremminkin käytettävät laulut kuvaavat *sosiaalista kristillisyyttä*, kristillistä mielenlaatua, yleistä laupeutta ja hyvyttä, myönteisyyttä ja inhimillistä myötäelämistä. Ääriainekset ovat karsiutuneet käytöstä. Voisi ehkä

³⁷ Yhteiset laulut ovat HSHL 8 (mollisäv. Ah, sielut kuin kuljetta), 9 (aiolinen mollisäv. Tulkaat tänne kuin työtä teette), 24 (aiolinen mollisäv. Armon lapset veisatkaa), 25 (mikrosolyydinen kirkkosävellaji Ostetut sielut joutukaam), 81 (duurisäv. Nyt kristiveljet, sisaret), 88 (duurisäv. Kiitos sulle kiitos), 97 (mollisäv. Minä kulkevainen matkamies), 101 (mollisäv. Matkamies hän haluaa palat), 106 (duurisäv. Elämä ja elämä), 113 (mollisäv. Aamuina Herraa hartaasti), 121 (mollisäv. Ostetut sielut, joutukaat), 127 (mollisäv. Ain Jeesuksen veri se lasinen meri), 155 (duurisäv. Jo mahtaisimme). — VVK 10 (Isä meidän), 84 (duurisäv. Mun silmän käten), 90 (duurisäv. Hädässä huudan), 99 (duurisäv. Herraa hyvää kiittääkää), 189 (duurisäv. Pyhä on Isä Jumala), 232 (mollisäv. Kyll’ kauniin tiedän), 234 (mollisäv. Ah Jesu, pysy tykönäm), 412 (duurisäv. Sen suven suloisuutta). — Siion 13 (mollisäv. Olen synnin ansas), 41 (mollisäv. Ett’ kanssas’ yhdistyisin Jäll’), 70 (Jumalanne kanssa ratk’) ja 139 (Kylkihaavas meille lainaa).

³⁸ Rukoilevaisuuden kaksivaiheinen pelastuskäsitys: Suojanen 1978, 150—155.

otaksua tämän kuvastavan herätysliikkeen lähentymistä kirkkoon, jonkinlaista yleistä sosiaalistumista ja lähentymistä nyky-yhteiskuntaan. Sosiaalinen näkökulma on ilmeisesti lisääntynyt myös jumalanpalvelussaar-noissa, koskapa kuulee iäkkäiltä sisäryhmäläisiltä yleisesti kirkkosaa-rnan kritiikkinä, että ”syntiä ei enää saarnata synniksi” ja ”kaikki ihmi-set julistetaan kirkossa autuaiksi seiniä myöten”.

4. Veisuun funktioista

Psykologiselta kannalta virsillä lienee ollut suuressa määrin ajatuksia muokkaava vaikutus. Halullisten sielujen hengellisiä lauluja veisataan nykyisin eniten. Niissä ns. uskonvirsiensä osuus on huomattava. Voinee yhtyä siihen Osmo Tiililän lausumaan, että ”veisaaajat ovat sekä tunte-neet tarvetta veisata uskosta että johtuneet juuri veisatessaan uskon nä-köaloihin.”³⁹ Voi myös syystä yhtyä Tiililän käsitykseen, että ulkoa opi-tut virret muodostuivat vähitellen ”yksityisine sanakäänteineen veisaajil-le jopa erehtymättömäksi totuudeksi”.⁴⁰ Spontaanien saarnojen analyysiä osoittaa, että virrensitaatteihin nojataan siinä missä Raamattuunkin.⁴¹ Veisattu virsi on yhtä aikaa luettua ja kuultua kieltä. Saarnaa voi seurojen jälkeen kotona vain muistella, virttä voi hyrällä, jopa veisata. Veisattu virsi kohtaa yksilön ensiksikin hänen itsensä lausu-mana/laulamana sanana (*yksilötaso*), toiseksi se kohtaa hänet myös transsendenssista tulevana sanana (*supranormaali taso*). Kolmanneksi se kohtaa yksilön vihdoin ryhmää kokoavana, ryhmään samastavana kol-lektiiviperinteinä (*ryhmän taso*).⁴²

Veisuun funktio on kuitenkin erilainen maallikko- ja pappisjohtoisessa tilanteessa. Kuten olen osoittanut, perinteisissä maallikkojohtoisissa seuroissa virsillä on edelleen ajatuksen muokkaamisen psykologinen funktio.⁴³ Sen lisäksi veisuulla on uskonnollisen perinteen ylläpitämiseen tähtäävä merkitys. Pappisjohtoisissa seuroissa on huomattavissa, että virret ovat paremminkin viestinnällisiä siirtymäelementtejä puhetahtu-

³⁹ Tiililä 1961, 450—451.

⁴⁰ Mt. 451.

⁴¹ Päivikki Suojanen 1973, 72—92. Virteen voidaan spontaanissa saarnassa vedota esim. seuraavaan tapaan:

— siin- erelises virsikirja virres ko me veisasimme ni mnä ajatteli/ elävä totus tuatti si(äl)t- iankaikkisuure vaivam puaelt— (K II elävä 16036).

Tämä / tämä/ tuttu virsi alvo/ ni täyttä totta pitä vaik sanota et- ahras ja kaita on taivan tiä ja ohrakkeilla täytett/ (K II totta 17017). HSHL 149:1.

⁴² Päivikki Suojanen, Väinö Aerila Länsi-Suomen rukoilevaisuuden maallikkovai-kuttajana, Turun yliopiston uskontotieteen käsikirjoite 1971, 269—270. Myös Tiililä 1961, 451.

⁴³ Suojanen 1978, 169—170.

masta toiseen. Ne toimivat uskonnollisen perinteen jäljittelyn tasolla. Tämän havaitsee ehkä selvimmin siitä, että vanhoissa maallikkojohtoisissa seuroissa virret lauletaan yleensä poikkeuksetta alusta loppuun (virret supranormaalista tulevana sanana ja puhuttelevina kokonaisuuksina). Pappisjohtoisissa seuroissa on kiireen tuntua, paljon puhujia eikä virsiä ehditä veisata kokonaan. Niinpä otetaan säkeistö tai pari, seuraavan puheen jälkeen jatketaan samasta virrestä pari seuraavaa säkeistöä (virret siirtymäelementteinä).

Veisuun funktiot ovat epäilemättä sidoksissa kielen funktioihin yleensä. Veisuulla on *informatiivinen funktio*, kun valitaan esim. opetusvirsiä, joissa keskeisinä elementteinä ovat parantuminen ja parantumiskehotukset (veisataan katumuksesta, hengellisestä valvomisesta, uskosta, Jeesuksen syntymästä, herätyksestä, kristityn lähdöstä ym.). Opetukset kohdistuvat nuoriin. Veisuulla on *ekspressiivinen funktio*, koska ehdotettu virsi voi ilmaista ehdottajansa senhetkisiä tunteita, ajatuksia edellisestä puhe tapahtumasta ja mielentilaa yleensä. Seuraava virsi valitaan yleensä edelliseen puheeseen sopivasti, joten virsiehdotus ilmaisee, mikä näkökohta saarnassa kiinnitti erityisesti ehdottajan mieltä:

— — — mä ole ihmetelly että ne (nim. seurojen kuulijat) löytävät virren mikä justiin on kun jatkoa jonkun puhujan puheelle . . . — ja toristaa sen. TKU 79/50, 10.

On myös saatettu ”veisata edellinen puhuja kumoon”, jos puhe ei ole miellyttänyt. ”Et toisinas sit niinkun kiitetä sen veisuun kautta sitä puheta, ja toisinas niinku olla hiuka vasta sitä puhetta.” TKU 79/66, 15. Veisuulla on *influoiva funktio*, kun virsi valitaan ohjailemaan osallistujien mielenliikkeitä halutulla tavalla. Erityisesti veisuuseurojen voi kuvitella täyttäneen tämän funktion. Virsi toisensa jälkeen ohjaili osallistujien ajatuksia, muokkasi maaperää parantumisen yksityiskohtiin (herätys, parannus, usko, uusisyntyminen, pyhitys). Veisuun *sosiaalinen funktio* on kahtalainen. Etenkin vanhoissa tupaseuroissa korostuu veisuun *faattinen funktio*: veisuun tarkoituksena on kanavan auki pitäminen, me-hengen esillä pitäminen (”armonlasten”, ”jumalanlasten” joukon yhteenkuuluvuus). Niinpä tupaseuroissa veisataan esim. ”meille” yhteisestä ”murheesta, rististä ja kiusauksesta” (VVK 293, 295). Mutta veisuulla on myös *rituaalinen funktio*: perinteiset seurojen lopetusrituaalit (HSHL 155 tai VVK 90 + loppusiunaus) ja polvirukousriitti ovat selvimmät osoitukset.

Lisäksi veisuu voi toimia *aktiviteetin purkajanakin*, tekisi mieli sanoa jopa kapinariitin luonteisena. Myös rukoilevaisen lapsen kasvatusperiaatteisiin kuuluu alistuminen vanhempien tahtoon. Vallitsee mm. vahva normi: Olet kiltti, jos et metelöi etkä huuda. Tämä normi voi kumoutua

laillisesti rukoilevaisseuroissa. Tupaseuroissa käy vanhempiensa mukana joukko lapsia: yleensä on kyse vanhakantaisista rukoilevaisuuista, joiden lapset käyvät pienestä pitäen seuroissa. Lapset eivät osaa vielä edes lukea, mutta heidän osallistumistaan veisuuseen pidetään suurena ansiona. Saarnojen aikana normin olemassaolo on kiistaton: lapset istuvat todella hiljaa (yleensä selkänojattomilla puupenkeillä tunnista toiseen). Veisuun aikana heidän aktiivisuutensa ja elämänhalunsa saa laillisesti purkautua: jos he tuntevat sävelmän, he kirjaimellisesti hoilaavat, huutavat, jopa kiljuvat mukana.⁴⁴ Seurojen jälkeen vanhemmat ja seurakuulijat toteavat mielissään: ”Oli kuin toukomettisten ääni.” Esimerkiksi ”Erämaata, erämaata Läpi kulkeissan” (HSHL 157) on erityisesti lasten ”hoilaama”, koska sitä tupaseuroissa yleensä veisataan lapsillekin tutulla Ukko Nooan melodialla; tosin siitä on olemassa toinenkin melodia, jota olen kuullut käytettävän vain pappisjohtoisissa seuroissa. Laulussa on 16 säkeistöä, joten lasten kokemisen intensiteetin ehtii hyvin havaita. Täältä juontanee juurensa myös se veisuun antaumuksellisuus, joka on havaittavissa iäkkäänpuoleisten naisveisaaajien veisuintensiteetissä: lauluääni ei tunnu olevan missään suhteessa normaaliin puheääneen, koska intensiteetin voimakkuus muuttaa lauluäänen puheäänen laadusta varsin etäälle.

5. Veisuun tuottamisen sääntöjä

Seuraavat havainnot veisukäyttäytymisestä ovat sääntöjä siinä mielessä, että niiden osaamisella ja osaamattomuudella mittautuu seuroissa kiistatta veisaajan ryhmäidentiteetti ja sisäryhmäläisyyden aste. Ne ovat itsestäänselvyyksiä rukoilevaiselle ’hurskaasti heränneelle’ ja ’lakiheränneellekin’⁴⁵. Myös rukoilevaisuuskodissa kasvanut, mutta suoritusstatuksen henkilö tuntee ne. Mutta vierailija ja ulkopuolinen tiedostaa ne kiusallisen konkreettisesti, sillä veisukäyttäytyminen on kollektiivista, koko ryhmää yhtä aikaa koskevaa, eikä vierailija osaa toimia näiden kirjoittamattomien lakien mukaan. Niinpä hän tahtomattaankin erottuu joukosta.

1. Seurojen loppuvirsi veisataan seisaaltaan ilman kirjaa Jeesus-nimen kohdalla niiaten ja kumartaen. Loppuvirttä ei välttämättä ehdoteta, kos-

⁴⁴ Tämän kirjoittaja on ollut useissa seuroissa tapahtuman todistajana. Saarnan ajan nukkunut tai täysin liikkumatta istunut lapsi purkaa veisuun alettua rajusti energiansa tuttuun melodiaan. Kirjoittaja on keskustellut asiasta myös Eurajoen rukoilevaisopiston rehtorin Heikki Vanha-Rauvolan (s. 9. 6. 1941 Eurajoki) kanssa (13. 6. 1979), joka kertoi kiinnittäneensä tähän asiaan myös huomiota.

⁴⁵ Suojanen 1978, 150—155.

ka kaikki tietävät, että on vain kaksi mahdollisuutta ”Jo mahtaisimme yötä” (HSHL 155) tai ”Herraa hyvää kiittäkää” (VVK 99). Viimeisen polvirukouksen jälkeen kaikki jäävät seisomaan, koska tietävät, että loppuvirsi veisataan seisaaltaan. Kukaan ei myöskään ryhdy selaillemaan kirjojaan, koska on vain kaksi mahdollisuutta ja loppuvirret osaa jokainen ulkoa. Erikoinen sisäryhmäläisyyden mittari on niiaus. HSHL 155:ssä on vain kaksi säkeistöä:

Jo mahtaisimme yötä ja päivääkin kiittää
 Jumalan suurta hyvyyttä !, :
 Että saisimme taivaassa häitä viettää
 Karitsan suuressa hovissa! !, :

O rakkaus suuri, o ääretön armo,
 Kun saan olla morsian *Jeesuksen!* !, :
 Ja siin on jo kyllä,
 että *Jeesus* on mulla,
 O ääretön armo ja rakkaus! !, :

Säkeistöjen kaksi ensimmäistä ja kaksi viimeistä säettä kerrataan, joten niiauksia ja niiaus-kumarruksia näkee kaikkiaan neljä. Myös miehet notkistavat polviaan niiauksen tapaan kumartaen samalla. Useilla iäkkäillä miehillä on tapana pitää käsiä ristissä rinnallaan; veisuukirjoja ei siis ole edes käsissä, kuten muussa veisuussa.

2. *Polvirukouksen välivirsi veisataan polviltaan ilman kirjoja.* Tässä kohdin näkyy perinteen tuntemattomuus erityisesti rukoilevaisopiston seuroissa, joissa vierailija (esim. vieraileva puhuja) veisuualoituksen kuultuaan ryhtyy rukouksen jälkeen nousemaan ylös, kunnes huomaa, että muut ovat edelleen rukousasennossa. Välivirren saa aloittaa vanhoissa tupaseuroissa kuka ensin ehtii. Pappisjohtoisissa seuroissa välivirren esilaulajana on yleensä mikrofonin edessä seisova pappi tai maallikko.

3. *Seurat keskeyttävä tai seurojen päätteeksi veisattava ruokavirsi veisataan seisaaltaan ilman kirjaa.* Myös ruokarukoukset rukoillaan seisaaltaan (ks. ABC-kirjan malli) Jeesus-nimen kohdalla niiaten ja kumartaen. Ruokavirsinä lauletaan erityisesti kahta, nimittäin mollisävelmää ”Jeesuksen nimeen nyt menemme kauniist’ pöytään” ennen ruokailua ja duurisävelmää ”Kiitos olkoon Jumalan, ruumiin sielun ruokkijan” ruokailun jälkeen.

4. *Jokaisella seuravieraalla on omat virsikirjat mukanaan.* Naiset tuovat kirjat laukussaan, miehillä on kinalossa monesti langalla sidottu pino vanhoja kirjoja — kaikki mahdolliset veisuukirjat. Huomasin monesti varustautuneeni havainnoijana huonosti, kun Vanha virsikirja puuttui.

Huomattuaan sen isäni lähti kesken veisuutapahtuman tuomaan sitä yli seurahuoneen. Sain paheksuvia katseita salista.

5. *On veisattava mukana, vaikka lauluääni olisi puutteellinen ja vaikka ei osaisi laulua.* Rukoilevaisseuroissa kaikki veisaavat äänestä riippumatta. Tässä lienee myös yksi todiste siitä, että veisuu koetaan tärkeäksi: se on Jumalan sanaa, joka syntyy veisaajan lausumana ja ryhmän yhteisenä aikaansaannoksena. Veisuussa on yksilöllistä intensiteettiä.

6. *Veisuunjohtaja aloittaa laulun, jos on paikalla. Ellei ole, virren ehdottaja aloittaa.* Veisuunjohtajan nimeä ei käytetä, sen sijaan puhutaan *veisuun aloittajasta, hyvästä veisaajasta, veisuunjohdattajasta tai virrenalustajasta*⁴⁶:

No mää arvostan ainakin semmosen hyväks veisaajaks kenel on kuuluva ääni ja tarkka nuatti ja sitten myöskin tämmöstä mukautuvaisuutta ettei tahro mikään ehroton johtaja olla mut et anta niinkon toistenkin yrittää ja koittaa ja alkaa. TKU 79/13, 9.

Kyl heilt (nim. hyviltä veisaajilta) käy veisu, he ova rohkeitaki virsiä alottelema ja heil on ne avut mitkä virsien veisamises sit tule, hyvä ääni ja myöskin hyvä sävelen tajunta ja sen hallitseminen. TKU 79/13, 11.

Se (nim. veisaajan lahja) on synnynäinen lahja. — — — siin (nim. hyvällä veisaajalla) on kaks eri asia, et siis nuatti ja ääni. TKU 79/66, 12.

Usein on nii että joku sanotaan nyt joku harras uskova sanoo virren kenel nyt ei ol niitä mahrolisuuksia sitä laulutaitoa ollenkaan et hän vois virttä aloittaa, mut hän kumminki haluaa sanoa jonkun virren ni kylläkin — — — nämä sit tiäretään ja ne kutka kykene alottama virren ni tiätävät sen et ei tämä henkilö voi eikä taira tätä alotta niin kyl siihe sit avustaji ain löyty et se tule alotetuks. — — — jos on sanonu virren ni myöskin sen alottaa. Esimerkiks itte pyrin siihen että alotan jos sanonkin virren. TKU 79/13, 7.

Nykyisin näkyy olevan virrenaloittajien hierarkia se, että jos seuroissa on pappi, hänen veisuunaloitustaan odotetaan.⁴⁷ Jos pappeja ei ole, odotetaan hyväksi veisaajaksi tiedetyn aloitusta: useat maallikkosaarnaajat tunnetaan myös hyvinä veisaajina, esim. Iivari Tunturi (1874—1942), Juho Kartano (1874—1952), Oskar Rajakallio (1885—1968), Väinö Aerila (1894—), Erkki Heino (1918—), Juho Tuominen (1902—).⁴⁸ Hyvä vei-

⁴⁶ TKU 79/43, 13—14; 79/44, 1, 3, 4; 79/13, 10; 79/17, 4, 5, 8.

⁴⁷ Esim. TKU 79/50, 4. Myös kirjoittajan havainto. Hyviä virrenaloittajapappeja mainitaan ainakin rov. Oskar Antola (1914—1976) (TKU 79/17, 4) ja khra:t Anssi Simojoki (1944—) ja Pauli Vuola (1934—) (TKU 79/13, 10).

⁴⁸ Osmo Tiililä, Rukoilevaisten kertomaa, Porvoo 1966, 29—70, 123—144, 275—294, 344—361. TKU 79/66, 13—14; 79/44, 2; 79/15, 6.

saaja ei ole kuitenkaan välttämättä saarnaaja, esim. Laitilan pitkäaikainen kansakoulunopettaja Hjalmar Vikman, Raumalta Erkki Raitanen (1923—), Laitilasta Väinö Raitanen (1921—) ja Hannes Helkkula (1912—). Tunnetaan useita hyviä naisveisaajia, joiden aloitustaitoon ja sävelmän osaamiskykyyn on seuroissa luotettu, esim. Porista Evi Salonen (1913—), Laitilasta Aune Salonen, Rauha Seikola (1896—), Margit Siivonen (1935—) ja Raumalta Oili Paasio.⁴⁹ Vallitsee siis kirjoittamaton sääntö: älä aloita virttä, jos paikalla on pappi, veisuunjohtaja tai muu kyvykäs aloittaja.

Tilannekohtaiset erot näkyvät selvästi tässä säännössä. Tupaseuroissa ei ole moitittavaa, jos veisuun ehdottaja aloittaa — sitä jopa odotetaan. Mutta pappisjohtoisissa seuroissa tilanne on toisenlainen: veisuun ehdottaja ja aloittaja on yleensä eri henkilö. Virren nimittäin ehdottaa koväänisten kautta edellinen puhuja (ei siis kukaan kuuliijoista, kuten tupaseuroissa), mutta virren aloittaa kanttori, urkuri tai muu soittotaitoinen henkilö pianolla, uruilla tai harmonilla. Tästä tulemme seuraavaan sääntöön.

7. *Jos seuroissa on säästäjä, soitin ja nuotit, tulee odottaa säästysten alkua.*⁵⁰ Tätä seuraa kuitenkin kiintoisa vastasääntö:

8. *Voi ilmaista konservatiivisuutensa aloittamalla veisuun ennen säästystä omasta korkeudestaan ja pitämällä oman toisintonsa säästäjän myöhemmästä mukaantulosta huolimatta:*

— — — viirentoist vuaren ajan kun nyt olen aktiivisest käyny rukoilevaisten seurois, että väki väki pyrkii niinkon vastustamaan säästystä. Vanhimmat ja tuata sanoisin näin ahrasmiälisimmät ni esimerkiksi tämän tapast olen havainnu aika usein, jos mennään jonnekin misä on säästysmahollisuus ja on myöskin säästäjä niin jotkut seuras mukan olevat niin kiirehtivät alottamaan ennenkun säästäjä ehtii että saatais se menemään ilman säästystä. Pitävät sen niinkun pahana. TKU 79/13, 15.

Tämän kirjoittajalle on käynyt myös yllä kuvatulla tavalla. Tupaseurojen isäntä ja emäntä olivat pyytäneet säästystaitoista havainnoijaa säästämään pianolla. Samoissa seuroissa sattui kuitenkin kaksi kertaa, että

⁴⁹ Evi Salonen on laulanut prof. Erkki Ala-Könnille HSHL:ä v. 1963; Rauha Seikola ja Margit Siivonen olivat kirjoittajan veisuinformanteina kevätkaudella 1979.

⁵⁰ Säästyskirjana käytetään Eurajoen kristillisen opiston v. 1963 painattamaa Siionin virsien ja Halullisten sielujen hengellisten laulujen nuottipainosta, jota tällä hetkellä uusii Suomen Rukoilevaisen Kansan Yhdistys ry:n asettama Achrenius-toimikunta puheenjohtajana Tl. Lapin kirkkoherra Anssi Simojoki ja varapuheenjohtajana FT Päivikki Suojanen. Perinnealueella on kolme itseoppinutta muusikkoa, Raumalta Mertti Haavela, Tl. Lapista Erkki Leino ja Eurasta Lauri Katila, jotka eivät käytä säästäessään nuottikirjan apua.

virsiehdotuksen jälkeen miesääni aloitti välittömästi veisuun ennen kuin säestäjä ehti saada nuotin käsille. Tällaisessa tilanteessa olen tavannut kolmenlaista suhtautumista: improvisointikykyinen säestäjä ”ottaa kiinni” aloittajan sävelkorkeudesta ja virsi veisataan kuin veisataankin säestyksen kanssa. Oppositiohaluinen säestäjä sen sijaan ”lyö aloittajan päälle” eli aloittaa säestysnuotin korkeudesta ikään kuin säestyksetöntä aloitusta ei olisikaan; tässä spontaani aloitus yleensä häviää. Itse olen valinnut kolmannen: spontaani aloitus saa jatkua ja virsi veisataan säestyksellä, mutta seuraavan virren etsimisessä on syytä pitää erityistä kiirettä, jos mieltä täyttää seurojen isäntäväen toivomus säestyksellisestä veisuusta. Virsien säestys onkin sidoksissa vanhaan historialliseen sääntöön:

9. *Vanhon rukoilevaisseurojen veisuuseen ei ole kuulunut säestys⁵¹, vaan vasta 1900-luvun pappisjohtoiset seurat ovat synnyttäneet säestystarpeen.* Oikeastaan vasta Eurajoen säestyskirja 1963 mahdollisti systemaattisen säestyksen. Mutta epäilemättä käsitys, että säestys ei kuulu tupaseuroihin, on edelleen varsin voimakas erityisesti iäkkäillä ihmisillä ja vanhoillisissa ryhmissä. — Sitä paitsi Eurajoen nuottipainoksen käytöllä on muutamia rajoituksia. Painokseen on hyväksytty ainoina mahdollisina sävelmiä, joita seuraväki ei laisinkaan tunne⁵². Osassa sävelmistä on pelkkä viittaus koraalikirjan määränumeroon, joka ei sellaisenaan sovi seuroissa laulettuun virren sanoihin. Kun kuuntelee säestyksellisiä seuravirsiiä, huomaa varsin pian, että seuraväki ei veisaa tarkasti säestysmelodian mukaan, vaan käyttää omia toisintojaan.

10. *Tupaseuroissa kuulija voi ehdottaa virren, mutta ei ole aivan varmaa, toteutuuko ehdotus.* Useimmilla seurakuulijoilla ei ole muuta näkyvää roolia seuroissa kuin veisaajan. He voivat kuitenkin päästä hieman enemmän esille ottamalla myös *veisuunehdottajan* roolin: käsitykseni mukaan yhteisössä on henkilöitä, monet heistä juuri naisia, jotka ovat ahkeria virren ehdottajia. Ehdottaja saa kuitenkin varautua siihen, että virttä ei veisata tai se veisataan joskus myöhemmin, koska seurojen dynamiikka ohjautuu voimakkaasti toisaalle, esim. joku ryhtyy rukoile-

⁵¹ Martta Antola kertoo seuroissa käytetyn joskus virsikannelta, mutta ajankohdasta ja yleisyydestä ei ole tietoa. M. Antolan haastattelu Kodisjoella 27. 7. 1977: Louhivuori 1978, 168, nootti 2. Se tuntuu kuitenkin varsin poikkeukselliselta, jos suhteuttaa tiedon haastateltavieni asenteisiin säestyksestä.

⁵² Käytännön esimerkki kenttätyöstä: toimiessani havainnoijasäestäjänä tupaseuroissa Eurajoella 20. 4. 1979 ehdotettiin spontaanisti HSHL 126. Aloin säestää, mutta kukaan ei yhtynyt. Keskeytin soiton ja kysyin, osaisiko joku tutumman ”nuotin”, jolloin ehdotettiin koraalin 364 sävelmää, jonka mukaan ryhdyin säestämään. Sekään ei sopinut sanoihin, mutta seuraväki veisasi urheasti. Veisuun jälkeen vanha mies huomautti paikaltaan puoliääneen: ”Ei pasannut tämäk nuatti”. Jukka Louhivuori mainitsee vastaavanlaisesta tapauksesta. Mt. 168 nootti 3.

maan tai enemmistö haluaa tietyn saarnamiehen puhuvan.⁵³ — Eurajoen opiston pappisjohtoisissa seuroissa taas virsi päätetään ”korkkemal taholla”⁵⁴ tai ehdotetaan ”johrom pualest”⁵⁵: seurojen johtajat, papit, vastaavat siis virsiehdotuksista. Tupaseuroissa seurojen isäntäväen virsiehdotus pyritään aina ottamaan huomioon.

11. *Jos veisuun aloitus on epävarma tai aloittajia on useita, melodinen haparointi on todennäköisempää kuin ”varmassa aloituksessa”.*

Joskus menee erittäi huanosti virsi, ei koko virre aikana säveltä löyry. TKU 79/50, 5.

Mut mul on nyt aivan tuare muistikuva viime viikolt yksist seuroist misä torellaki virrenveisu meni nii huanosti että se nuatti ei sitten eres siihen säkeistön pituuteen sopinut vaan kun säkeistö oli loppunut, nuattia ol viäl jälellä, ni se nuatti jatkui seuravan säkeistöön ja ja sit ku se yhren säkeistön nuatti oli loppunu ni sitä jatkettiin siitä taas erelleen ja ja se meni tähä malli muutama värsyn ajan et. Sit sit taas kokeili yks toinen toisellaista nuatti. Ei sekä menny kunnol ja taas kolmas rupeama vei niingon tämä oikeal nuatil ja oikeal taval päätökseen tämä virren. Näinki huanost voi joskus tapahtua. TKU 79/13, 6.

Et kyl se on minust pahempi tilanne ku joku alottaa virren ja sitä niinkus sitä sävelt saatetan kaks kolmeki säkeistö aika hakki mist kohta se mene — — — TKU 79/15, 9.

Se ol raskas kuulustella sitä virt kun ei sitä osattu oikke raskas ja vaikkia. TKU 79/17, 9.

12. *Veisuulla on taipumus loppua kohden yhdenmukaistua, mikä riippuu todennäköisesti myös sävelmän yleisyydestä.* Tämä johtunee osittain myös siitä, että sävelmätoisinto, jonka osajia seuraväessä on eniten, pääsee monikymmensäkeistöisen virren kuluessa vähitellen vakiintumaan: enemmistön toisinto voittaa. Jos kaksi hyvää veisaajaa aloittaa seuroissa virren yhtä aikaa omilla toisinnollaan, vahvemman ääni ja enemmistön tuntema toisinto voittaa:

⁵³ Esimerkki: Kustaa Salomaan tupaseurojen 15. 6. 1975 (TKU 75/233) loppupuolella oli ohjelmallista ristivetoa ja ylitarjontaa: polvirukouksen jälkeen naisääni ehdotti virren; miesääni ilmoitti samanaikaisesti seuroistaan; virsiehdotus ei toteutunut, vaan harjavalta-lainen maallikko nousi puhumaan. Sen jälkeen miesääni aloitti puheen innoittamana välittömästi HSHL 196. Seuraavan pappismiehen saarnan jälkeen tuli kaksi yhtäaikaista veisuehdotusta, joista miehen ehdotus toteutui. Veisattiin Siionin virsi 156, jonka jälkeen naisääni ehdotti toteutumattoman virren, koska maallikkosaarnaaja nousikin puhumaan. Saarnan vaikutuksesta naisääni keskeytti puheen sanomalla ”Älkää ny mittä, mut mun täyty ny vaa rukolla”, johon puhuja myöntyi ”No, rukkolla, rukkolla”. Nainen lankesi kasvoilleen ja aloitti itkunsekaisen rukouksen. TKU 75/233, 5—19.

⁵⁴ TKU 79/66, 9.

⁵⁵ TKU 79/13, 5.

— — — ni se kumman ääni on kuuluvampi ni se voittaa. TKU 79/13, 12.

— — — tässä on sitte voittaa se minkä pitäjäläisiä on eniten, siis jos nyt esimerkiksi seurat on Soukaisissa, ni kyllä siinä lappilaiset saa jäädä alakynteeseen, että kyllä siellä ääni yltää yli toisten se sillä nuotilla mikä on Soukastem puolen sävelmä. TKU 79/50, 10.

— — — et kummal on kovemp ään, ni siihe yhrytä melkeen. TKU 79/50, 10.

On merkille pantavaa, että seuroissa paljon veisatut laulut eivät yleensä ole melodisesti tai rakenteellisesti kovin mutkikkaita, vaan paremminkin selkeitä ja yksinkertaisia. Niinpä niissä esiintyykin vähemmän toisintorimielisyyksiä kuin rakenteellisesti monimutkaisissa sävelmissä. Kaikissa seuroissa paljon veisatut duurisävelmä "Elämä ja elämä" (HSHL 106), mollisävelmä "Ah, sielut kuin kuljette" (HSHL 8), mollisävelmä "Tulkaat tänne kuin työtä teette" (HSHL 9), duurisävelmä "Kiitos sulle kiitos" (HSHL 88) ja duurisävelmä "Jo mahtaisimme yötä" (HSHL 155) ovat melodisesti varsin selkeitä. Lieneekö seuroihin valikoituvien virsien yhtenä tiedostamattomana valinnan perusteena sävelmien yksinkertaisuus ja selkeys, niin että seuraväki voi mahdollisimman pitkälle olla yksimielinen veisuussaan. Jukka Louhivuori vertailee mm. HSHL 24:n "Armon lapset veisatkaat" ja HSHL 18:n "Nyt, nyt kokoon tulkoot" muuntelun määrää ja toteaa, että HSHL 18 on rakenteellisesti ja melodisesti mutkikas sävelmä ja siitä esiintyy runsaasti eri muotoja (toisintoja kahdeksan). Sen sijaan HSHL 24:n neljästä toisinnosta vain neljännessä esiintyy huomattavaa muuntelua.⁵⁶ HSHL 18 ei esiinny kertaakaan seura-aineistossani, mistä voimme päätellä sen ainakin harvinaiseksi. HSHL 24 sen sijaan kuuluu sekä pappis- että maallikkojohtoisissa seuroissa eniten veisattuihin melodioihin.

13. *Yleensä melodisesti tärkeät sävelet ovat veisuussa yhteisiä. Yksilölliset poikkeamat veisuuaktissa sallitaan sosiaalisen kontrollin puitteissa. Niinpä seuroissa voidaan veisata useampia toisintoja yhtä aikaa.*⁵⁷ Yksilölliset poikkeamat koskevat runkosävelmän koristelua: esiintyy yksilöllisiä niekkuja (useita säveliä samalla sävelellä tai kollektiiviperinteestä poikkeavia niekkuja) tai yksilöllistä niekuttomuutta (kun kollektiiviversio on niekullinen). Niekkuja kuulee myös yksilöllisesti painotettavan: tehdään crescendoja ja diminuendoja (voimakkuusvaihtelut). Glissando-

⁵⁶ Louhivuori 1978, 88—90, 105—107, 185.

⁵⁷ Toisintojen yhteisesiintymisen voi kuulla seuraäänitteistä erityisesti rakenteellisesti mutkikkaampien sävelmien kohdalla. — Jukka Louhivuori kiinnittää tähän asiaan myös asiantuntevasti huomiota ja mainitsee kolme esimerkkiä. Mt. 167—168.

jakin (liukumisia sävelestä toiseen) niekkujen yhteydessä tai ennen tärkeää melodiasäveltä kuulee persoonallisina suorituksina.

14. *Veisaaajien määrä vaikuttaa veisuutempoon:* suurten joukkojen veisuu on hitaampaa kuin pienten ryhmien. Esimerkiksi suurten herännäisjuhlien monituhatpäinen veisuujoukko laulaa hitaammin kuin pienten tupaseurojen joukko. Tempo riippuu suuresti seurojen tilankäytöstä ja kuulijoiden asettumisesta tilaan: mitä useampia erillisiä tiloja on käytössä, sitä hitaammin ja eriaikaisemmin veisuu tuntuu etenevän. Tosin lieinee tapahtunut historiallista muutostakin veisuussa: rukoilevaisen informantin mukaan seuraveisuu on nopeutunut sitten 1920—30-luvun.⁵⁸ Luultavasti veisuutempossa voi olla alueellisiakin eroja, mihin tutkimuksen olisi syytä kiinnittää huomiota.⁵⁹

15. *Veisuumelodioissa on alueellisia eroja perinnealueen sisällä.*

Joka pitäjässä ni lauletaan eri sävelmillä. TKU 79/50, 5.

— — — jos täst ny mene sanotan ehkä 30 kilometri esimerkiks Hinnerjoel tai en Lapist ol ny ihan varma ni ei kyl uskal otta virthen kiines lainka enne et ensmäist säkeistö kuuntele. — — — olen tehny semmosen virheen et kun en ollu tiatonen (nim. siitä, että eri pitäjissä veisataan eri lailla) ni otin aika reippaast kiinni ja sit tuli semmone hämminki et. Et on ihan ihan poikkee melkke joka sävel poikkee kyllä. TKU 79/15, 5.

Joo kyllä (sävelmän kulku) riippuu paikkakunnista. Ja näinki suppealuel jo esimerkiks Laitilas ja Raumallakin tässäki eroaa jo ja Lappissa eroaa ja Luvialla erittäin paljon jo on eri sävelmiä. Ja myöskin tual Pyhäranna rantakylissä on eri sävelmiä. Kyl näis on eroja. TKU 79/13, 8.

— — — paljon liikkuneet puhujat jotka käyvät eri paikkakunnil ni ne varmanki ovat näit oppineetki eri versioita ja voivas sit mukauttu paikkakunnan laulutapoihin ja sävelmuatoihin. Mut mullaka ei ol kyl näist oikee kunnan kokemusta että en voi sanno et jos mä ny mene vaik Luvial seuroihi, et mää olissi harjantunu heija nuatteihis. TKU 79/13, 8.

— — — ajattelin näinkin että ehkä joku on alkanu jonkun kohran sävelessä muistaman väärin ja on tätä pitäny semmosen normalina tapana ja sävelmänä ja sivustakuulijat ovat sen oppineet sen sillä taval-

⁵⁸ Marta Antolan (s. 1919) haastattelu Kodisjoella 27. 7. 1977/J. Louhivuori. Louhivuori on myös laskenut pappisjohtoisten seurojen veisuutempoja. Mt. 166—167.

⁵⁹ Tiedän itsekin vanhoja seurataloja, joiden seuraveisuu tuntuu erityisen hidastempoiselta. Mutta huomattavaa tempovaihtelua voi esiintyä samankin säkeistön aikana, esim. HSHL:n n:o 8:n ensimmäisen säkeistön tempon vaihteluväli on tupaseuroissa ♪ = 92—84 (TKU 68/201), pappisjohtoisissa seuroissa ♪ = 88—76 (TKU 68/177); mittaus FK J. Louhivuoren.

la ja näin on tullu semmonen niinkun toinen muunnos. Et näi mä ajattelisin, on paljon käyny näissä sävelmissä. TKU 79/13, 8—9.

— — — kyl on hiuka eri säveliäkin opistol, opistol kon tääl näis tupaseurois. TKU 79/17, 4.

Selvimmät erot tuntuvat olevan pappis- ja maallikkojohtoisten seurojen melodioissa: pääsääntö on se, että opiston seuroissa veisataan nuottipainoksen sävelmien mukaan, mitkä taas eivät ole tupaseurojen veisuperinnettä. Tupaseurasävelmistä taas on tuntuviakin alueellisia eroja: perinnealueen eteläpäässä voidaan laulaa mollitoisinnolla, pohjoispäässä duurissa, sama laulu voidaan laulaa kahdella eri sävelmällä puhumattaakaan pienemmistä melodiavaihteluista. Kuten informantit näytteissä selvittävät, veisuoeroja on jo naapuripitäjienkin veisuussa. Ensimmäisen näytteen kertoja huomauttaakin asiantuntevasti, mitä seuraa, kun liian rohkeasti ja kuuluvalla äänellä menee veisaamaan vieraan pitäjän seuroihin.

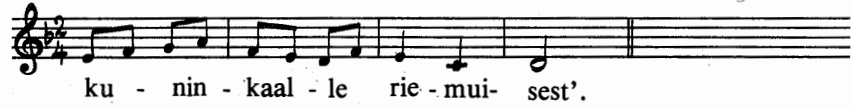
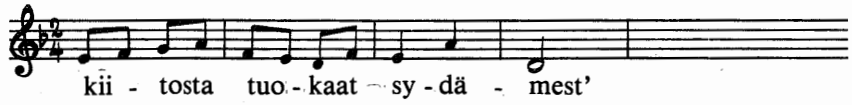
Seuraavassa on nuottiesimerkki rukoilevaisseurojen paljon veisattuihin melodioihin kuuluvasta HSHL 24:stä ”Armon lapset veisatkaat”, jonka seuroissa veisattu sävelmä on tulkittava sävelmän ”Herraa hyvää kiittäkää” kaukaiseksi toisinnoksi. Tämän pohjana on taas Heinrich Albertin aaria vuodelta 1640.⁶⁰ Sävelmä *a* on seuroissa veisattu melodia, josta esiintyy yksilöllisiä toisintoja: erot koskevat niekkuja. Sävelmä *b* on kiintoisa, sillä sen seurakäytöstä ei ole tietoa. Se saattaa olla vanha honkilahtelainen seurasävelmä, jota ei enää tunneta. Sen on nimittäin laulanut prof. Ala-Könnille honkilahtelainen v. 1878 syntynyt informantti. Sävelmä *a* on duurissa, *b* taas alkaa a-mollissa, mutta päättyy d-molliin; kaunis melodia muistuttaa kansanlaulua Humalamäen sillalla. Sävelmä *c* on ”Herraa hyvää kiittäkää”, jonka panelialainen v. 1918 syntynyt informantti on laulanut; tätäkään sävelmää ei esiinny seura-aineistossa.⁶¹ Tässä siis porilainen tupaseuramelodia (*a*) sekä honkilahtelainen ja panelialainen soolomelodia (*b*, *c*):

HSHL 24 a

Ar-mon lap-set vei-sat-kaat hengen haluss' soit - ta - kaat

⁶⁰ T. Ilmari Haapalainen, Suomalaisten kansansävelmien lähdetutkimuksia. Suomen kansan sävelmiä I, Helsinki 1979. Myös T. Ilmari Haapalainen, Några bidrag till proveniensbestämningen av 1600-talets nordiska koraler, Institutionen för praktisk teologi vid Åbo Akademi Skrifter nr 3, Åbo 1972, 31.

⁶¹ Ks. Louhivuori 1978, 109—110. Jukka Louhivuori on nuotintanut ja koonnut osan aineistosta (Selin).

HSHL 24 b

HSHL 24 c

16. *Veisuuperinteen taitajan ja sisäryhmäläisen tuntee siitä, että hän osaa ottaa huomioon laulujen tekstin aiheuttamat rytmiset ja muut erot.* Eri säkeistöt tai saman säkeistön kertautuvat osat voivat tavumäärältään vaihdella, joten samalle sävellele osuvien tavujen määrä voi kaksinkertaistua tai kolminkertaistua tai päinvastoin. Itseoppineet sisäryhmäläis-säestäjät tietävät vapaassa säestyksessään ottaa tämän huomioon. Oudolla säestäjällä on konkreettisia vaikeuksia, kun seuraväki ei laulakaan joka säkeistössä säestyskirjaan merkittyjä nuotteja, vaan niitä voi tulla lisää tai jäädä pois sanojen mukaan. Hyvä esimerkki on seurojen kaksisäkeistöinen päätösvirsi "Jo mahtaisimme yötä" (HSHL 155)⁶²:

⁶² Muita esimerkkejä mainitsee Louhivuori 1978, 123—.

HSHL 155

1. säk. tai - vaas - sa	1. säk. Ka - rit - san	1. säk. Ju - ma - lan
		
2. säk. kyl - lä että	2. säk. o ää - re - tön	2. säk. Että ol - la
		

Sekä pappis- että maallikkojohtoisten seurojen paljon veisattu ”Jeesuksen veri se lasinen meri” (HSHL 127:1—11) on konkreettinen esimerkki laulusta, jossa lisänuottien ja pois jäävien nuottien lisäksi veisajat pidentävät loppuheittoisia sanoja, jopa tekevät sanoja lisää rytmisistä syistä: ”mutt’ siinä sitten toivossa” lauletaan ”mutta siinä sitten toivossa” (4. säkeistö); ”Ett’ Karitsan emäntä jo valmis on” lauletaan ”Että Karitsan emäntä jo valmis on” (8. säkeistö), ”Siell’ hupaista on olla kanss’ enkelein” lauletaan ”Siellä hupaista on olla kanssa enkelein” (9. säkeistö), ”Siellä pyhän pariss” lauletaan ”Siellä pyhän parissa” (10. säkeistö), ”Se autuuden tie” lauletaan ”Se on autuuden tie” tai ”Hän on autuuden tie” (11. säkeistö). Jos säestäjä soittaa säestyskirjan nuottikuvan mukaan, hän toteaa, että heti toisesta säkeistöstä lähtien yksikään säkeistö ei vastaa seuraavaen laulamaa nuottikuvaa. Seuraavat esimerkit valaisevat asiaa:

HSHL 127

1. säk.	Jon-ka pääl-le seu-ra-kun-ta ra - kettu on.
	
4. säk.	Ett’ ker-ran päästään tai - vaan ha - mi - naan.
6. säk.	Yl - känsä ty-kö ijä-ti a - su - maan.
8. säk.	Et-t(ä) Ka - ritsan e-mäntä jo val - mis on.
9. säk.	Siel-l(ä) hu-paista on ol-la kanssa en - ke - lein.

17. Veisuulla voi keskeyttää epämieluisan saarnan ja ilmaista tällä tavoin julkisesti kantansa edellä sanottuun.

(Voikos sitte veisuu keskeyttää puheen rukoilevaisseuroissa, jollei siit puheest tai saarnajasta pidetä?)

Kyllä, ikävä kyllä näin käy. Tämä on yks rukoilevaisten häijy tapa,

sanon näin. Ja ole itteki ——— ollut seurois kun olen tämän saanut koeta ja olen jopa jutellut tämmösen uhriks joutuneen kanssa ja se on suur loukkaus hänelle. ——— Yhren kerran olen estänyt tämmösen, kun viäres olevat jo sanoivat, että eik nyt jo piräis alotta virren ni mä sanoin, et kyl se joskus lakkaa sitte, et oroteta ny ja ja niin käviki. ——— se oli pitkäveteistä kuunneltavaa ja todellakin se katkastin silloin veisuulla. ——— se (nim. keskeytys) on käyny hänen (nim. saarnaajan) luannolles paljon, kun on näin tapahtunu et hänen puhes on katkastu virrellä ja hänel on käyny useammankin kerran näin. TKU 79/13, 11—12.

——— et mää tykkän et se on oike loukkaavaa, loukkaavaa, et kesken kaikke ruveta veissama. Mut on tapahtunu näi. TKU 79/15,6.

See ol sit nii et sit vaa kute se (nim. saarna) loppun lainka ja ol semmost puhet sit kaiken tiätystenki niin kova ete olis kukka miälelläs kuulustellu. TKU 79/44, 3.

——— kun ei ol tykätty ni on ehkä joskus (nim. keskeytetty) ——— No se puhuja ei kaiket sit puhunu oike oike asiallisest et se men vähä sivuhu asiaa. Täst ehkä johtui. TKU 79/17, 7.

No en mää enne vanha niinkän tiär ko nykysi on sil taval, niin ku olis hiukan kasvanu se (nim. keskeyttäminen). ——— Ja sen esimerkin (nim. puheen keskeyttämisen) kautta sitä halveksitaan sitä puhetta. TKU 79/66, 14.

Kirjoittaja on itse osallistunut useihin tupaseuroihin, joissa yllä kuvattulla tavalla on käynyt. Keskeytyksen syyt lienevät kahtalaiset: toisaalta saarnaaja puhuu liian pitkään ja toisaalta saarnan sisältö ei miellytä kuulijoita. Pitkää spontaania saarnaa ei sellaisenaan keskeytetä, tästä on lukuisia esimerkkejä seura-aineistossa, mutta saarnan kvaliteettiin kiinnitetään erityistä huomiota. Yksi informantti viittasi sitä paitsi siihen, että sama saarnaaja on saanut osakseen tämän useamman kerran. Luullakseeni keskeyttämisen osasyynä on myös saarnaajan persoonallisuus ja henkilökohtaiset korostukset, joita ei äärimmilleen vietynä seuroissa voida enää hyväksyä (saarnojen idiosynkraattiset ainekset). — Toinen saarnan opponoinen keino — ei tosin yhtä julkinen — on poistua kesken saarnan ja palata välittömästi puheen jälkeen. Tästä on esimerkkejä rukoilevaispappien ja -maallikoiden veljeskokouksista. Veisuulla keskeyttäminen on kuitenkin tätä rajumpi, saarnaajalle konkreettinen osoitus kuulijoiden sietorajan ylityksestä.

18. *Ellei erityisesti mainita, laulu tai virsi lauletaan pituudesta riippumatta aina kokonaan.* Virsien katkomista esiintyy pappisjohtoisissa seu-

roissa, ei juuri vanhoissa maallikkojohtoisissa. Vrt. edellä veisuun funktion erot eri seuroissa.

6. Veisuututkimuksen näköaloja

Veisuuikäytymisen sääntöjä on paljon muita ja näitäkin hienojakoisempia, ja myöhemmät tutkimukset tullevat osoittamaan, miten yksilöä ja koko ryhmää koskevat kirjoittamattomat säännöt koordinoituvat keskenään. Tärkeä osatehtävä lienee musiikkiantropologisen metodologian ja kenttätekniiikan keskinäinen tasapainotus ja kehittäminen, jotta päästäisiin pelkästä materiaalin kuvailusta ja aineiston esittelystä keskiasteen teorioihin, ehkäpä yleiseen teorianmuodostukseenkin.⁶³ Veisuuaktien ja -tapahtumien tarkastelu on metodisesti sidoksissa perinteen tuottamisen tutkimukseen yleensä ja voi osaltaan tuoda uutta tietoa rakentaessamme kokonaiskuvaa inhimillisen käyttäytymisen piirteistä ja lainalaisuuksista. Se on vahvasti ankkuroitunut kulttuurin tutkimuksen metodologiaan, joka ammentaa näkökulmansa humanistisista ja yhteiskuntatieteistä. Veisuutekstien tarkastelu tarjoaa lingvistisiä, tekstikriittisiä ja sosiolingvistisiä ongelmia. Veisuun oppimisen tarkastelu tuo mukaan sosiaalipsykologiset ja kulttuuriantropologiset viitekehykset. Musiikin tuottajien, muusikoiden ja kuulijakunnan tutkimus tuo toisaalta elämänhistoriallisen näkökulman ja sosiaalipsykologisia ongelmia ja toisaalta viestintäteoreettisen viitekehyksen. Veisuu kulttuurin maailmankuvan heijastajana edellyttää psykologisia, sosiologisia, uskontotieteellisiä ja antropologisia viitekehyksiä. Tässä vain muutamia esimerkkejä musiikkikulttuurin tutkijan tehtäväkentästä. Musiikkiantropologin kenttätutkimusproblematiikka on yksi kulttuurin tutkijan ongelmista.

PÄIVIKKI SUOJANEN: *The anthropology of hymn singing*

Using an ethnomusicological frame of reference, the author considers the problems and the field study methods employed in studying a hymn-singing tradition. She looks at the oldest revivalist movement in Finland, West-Finnish Besecherism, and comments on the hymn-singing event, the hymn-singing act, the function of hymn-singing and the norms necessary for the foundation of a hymn-singing tradition. The article is a study of behaviour and problems connected with the music of a single religious community.

⁶³ Pelto & Pelto 1978, 3: kulttuurintutkijan metodologian tikapuumalli.

Where a hymn-singing tradition is concerned, one of the problems in field work is the relationship between solo recordings and prayer meeting recordings. Both have indisputable advantages and disadvantages, which the author summarizes in her article. In prayer meeting recordings the problems are those of participant observation, whereas solo recordings involve the problems of non-directed and directed interviews. The author shows that in collecting material it is necessary to employ two or more methods to ensure reliability.

At the meetings of West-Finnish Besecherism between 1968 and 1976 the author found that the hymn-singing was stereotyped: only a very small number of the hymns available were sung. The community in question have at their disposal three hymn books: *Spiritual Songs for Willing Souls* (1790) (38 % were used), *Hymns of Zion* (13 % actually sung) and *The Old Hymnal Book* (1701) (11 % were used). Content analysis showed that the content of the hymn depended upon the type of speech situation and the author distinguishes two types, the clergy-led and the layman-led. A small number of the tunes are used at all prayer meetings. The hymns stress 'social' Christianity.

The function of hymn-singing can be approached on three levels: the individual (the hymn as the word of the individual), the supranormal (the hymn as transcendental word) and the group level (the hymn as the expression of collective tradition). There is a difference in the function of hymn-singing between clergy-led and layman-led prayer meetings. The author's classification of the function of hymn-singing is as follows: informative, expressive, influencing, and social. She subdivides the social function into phatic and ritualistic. Hymn-singing may sometimes function to discharge activity, which in fact places it in the field of the expressive function.

The author distinguishes eighteen different 'rules' which are applied in connection with hymn-singing:

1. The final hymn of the prayer meeting is sung standing, without a book and there is bowing and curtsying when the name of Jesus is mentioned.
2. The hymn sung between kneeling prayers must be sung kneeling, without a book.
3. The hymn of thanksgiving for food is to be sung standing, without a book, either in the middle or at the end of the prayer meeting.
4. Every prayer meeting guest must bring a hymn book.
5. People must sing although they have poor singing voices and even if they do not know the hymn.
6. The leader of the singing must begin the hymn if he is at the meeting. If not, the person who proposes it must begin.
7. If there is an accompanist at the meeting, with an instrument and the music of the hymns, the people must wait until he begins.
8. It is permissible to express conservatism by beginning to sing at one's own pitch and sticking to one's own variant although the accompanist begins later.
9. In earlier Besecher prayer meetings there was no accompaniment and it was only at the beginning of the present century that clergy-led meetings found the need for an accompaniment.
10. At a prayer meeting held in someone's house, listener may propose a hymn, but there is no guarantee that his proposal will be accepted.
11. If a singer begins uncertainly or if several people begin together it is more likely that there will be groping after the melody than in an "assured beginning".
12. People tend to sing more in unison towards the end of a hymn. This probably depends on how well the tune is known.
13. Generally well-loved melodies are sung correctly. Individual deviations in the act of singing are permitted within the limits of social control. It is thus possible for various different versions of a hymn to be sung simultaneously.
14. The number of singers affects the tempo of a hymn.
15. The tunes of hymns vary within the same tradition area.
16. A skilled insider in the hymn-singing tradition is recognized by the fact that he knows how to allow for rhythmical and other differences caused by the texts of the hymns.
17. Hymn-singing may be used to interrupt a displeasing sermon, thereby publicly expressing disapproval.
18. If no instructions are given to the contrary, hymns are sung in their entirety, irrespective of length.